

75D233966

Universitetsbiblioteket i Bergen

Philosophiske
og
Theologiske
Kristian
Philos
Præstevind
Prola
paa
forska

Ole Olsen

Washle

Ole Olsen Wash

Draue Boig fôrte en staidig
Juelen Lynde personer.

O Jesuqiet d'vilde mit Aflerte
Dane saa det baade aarle og siede
din Tempelvaremaa que sten
mit Aflerte vondextrd verden
1810 Klope Klo og Lovuiden Hadens

hibrar 688 [Dass. Albert]

Korte og enfoldige

Anmerkninger

over

den ubenævnte Skribentes

Skrift eller Brev,

halde;

Alle Mennesters

Endelig Opreisning ved Christum,

hvor i sres

de Fordomtes Frelse af Pinen.

[Kroa, Thomas Geor

BERGEN, 1772.

Trykt og belosset af Hinrich Dedecken,
Kongel. Majestts. privileg. Bogtrykker,

hvor de og findes tilkøbs.

75d23396b

Dene Bøg

Dene bøg

Dene

Bogbæb

539325

UNIVERSITETSBIBLIOTECEN

Sandheds elskende Læser!

Ligesom alt Gammelt er ikke godt, fordi det er gammelt; saa er ei heller alt Nyt godt, fordi det er nyt. Sandste vist have Kunster og Videnskaber haft megen Fordeel av nye Paafund og Opdagelser; ligesaa ere alle Nationers Sæder bleven meget forbedrede ved nye Indretninger, men dersor ere alle nye Indretninger ei gode. Ville vi allere se til nye Moder og Sædvaner i mange udvores smaa Ting, og overveje dem fornuftig; saa vil vi klarlig besinde, at mange av dem ere sletttere og ubeguemmere end de gamle. Menneskenes Venindighed er gemeenlig storste Aarsag udi, at man saa let antager alt nyt. Man burde dersor for fornuftig overveje, end og i udvores og leiemlige Ting, om det nye, man seer eller hører av andre, var nyttigere, mere brødre og bedre end det forrige; hvis ikke, burde det ei antages. Men i ingen Ting bor man være mere varsom i at antage Nyt og nye Lærdommme, end i Kroens og Religionens Sager; men fast i ingen Ting seer man Menneskene mere begierlige efter Nyt, eller snarere at antage nye Lærdommme, end just deri, sions de deri have

svende Provestene, hvorav de kand prove, om samme Nye er gode, eller ei, nemlig baade Fornuftens og den hellige Skrifst. Og ere gemenlig Menneskene saa vanartige, eller rettere sagt, saa dumme, at de mindste nye Forandringer i Kirke, Skifte og den udvortes Guds-tjeneste oprøre mere deres Sind, end Troens Hærdomme i sig selv. Det kommer meget av den slette Grund og Oplysning, de fleste have om deres Troe, den mange sætte allene i udvortes Skifte, Alter, og Kirkegang, og deraf leve midt i den beste kristen Kirke, som de verste Hedninger; da dog maaske et eller andet i vor udvortes Gudstjeneste funde være at forbedre, saasom Bibelens flittige Læsning i vores offentlige Forsamlinger, saavel Son, og Helligdage, som i vores Uge-Præfener, i Steden for den ret unyttige og lange Messen; item en av vores Uge-Præfeners Forandring til en grundig Katekisation med vor Ungdom, før den Ungdom, som med Tiden skulle gaae til den saa Faldede Confirmation, fra deres 10de eller 11te Åar av til det 16de Åar; og maaske andre smaa Ting funde og med Nyttie forandres. Men man bør end og i udvortes Ting være varsom med Nytt at indføre, og vel iagttagte Tid og Omstændigheder. Men allecmest varsom bør man være at forandre Troens Hærdomme. Man bør være fuldkommen overbevist av Guds Ord, for man fremsætter nye Hærdomme, og giør dem

= = =

dem bekante. Den Lærdom, som vor Skribent fremstætter, er vel ei nye i sig selv; men i vor danske eller norske Kirke er den nye, og, saavidt jeg har hørt, ei før i voit Moders Maal udbragt. Da jeg læste hans Bog, eller Brev, stodte jeg mig derover; har og merket, at det er gaaet andre Enfoldige ligesaa; ja at vorr gotlose Naturalister have ret gotted sig ved den Lærdom; Bisse, som vil indbilde Folk, at de forstaae alle Ting, og mene, de allene ere Kiernen av det menneskelige Kion, have og villet indbildet Folk, at de længe have været af den Meening. For nu baade selv at blive forvisset om Sandhed, og styrke andre Enfoldige med mig, har jeg deels fornuftig overveyet densne Lærdom, deels og med Bibelen sammenlignet den; og da jeg ei finder, at den er anstændig med Guds hellige Personer, og løber reent imod mange Skriftenes Sprog, synes mig, billigt at giøre disse mine Anmærkninger bekante ved Trykk'en. Jeg forsikrer, min Hensigt er allene til Guds Ere og Næstens Nytte. At jeg, som en Ustudered og Enfoldig kommer frem med dette, siden jeg seer, de Lærde tie, maa ingen forundre sig over. Bruger Guld ei øfte ringe Midler og til noget Godt, og det fordi at Guld allene skal have Eren? Jeg har beslittet mig i muligste Maader paa reen og forstaaelig Dansk; De faa latiniske og et par grædste Ord, som ere indkomne imellem, og hvortil jeg er hjulpet af en studert

Men, ere forklærede paa dant, eller dog forstaaelig nok av Meeningen. Vor Skribent er vel for fornuftig til at tænke, at jeg ønsker Straf over ham. Men, jeg troer hans Hensigt har maaske været god; men jeg troer tillige, at han lover Heil udi at betragte Gud, som et Menneske, samt at blande sammen Guds Alvidenhed, ved hvilken han har set alle King forud, end og de King, som aldtig steer, nemlig alle muelige King; (thi alt mueligt steer dersor ikke) denne Alvidenhed beblander han (siger jeg) med Guds besluttede Billie. Meget mere var vel fornoden at erindre i denne Fortale, men deels kommer det i Anmærkningerne selv, deels er mine Gaver for korte og ringe at udføre det tydelig. Lev vel, kære Læser! og undersøg fornuftig Sandheden av Guds Ord. Jeg er

Din

— — ved Bergen
Den 10de Febr. 1772.

erbodig og skyldige Tidner,
Anmærkeren.

Kære

Kære Ven!

Set var gandste vist et artig, men et elændig Svar, som Du melder om i Din Fortale, at den Fransemand gab, da han blev spurtom sin Religion, og hvad han troede. Ei at troe andet end hvad vor Annie, Før. Idre, ja Lærere sige, er gandste vist Tegn til Dovenhed og stor Skødesløshed i sin Saligheds Sag. Lange vigtigere bare de ædle Veroenser, der randsagede Skrifterne, og sammenlignede Pauli Kærdom med dem, om den kom overeens med de hellige Skrifter.

ter. Det var vist at ønske, at enhver, som vil hede en retskaffen Kristen, og var be-
kymret om sin Sæles Belfærd, lagde sig
efter den hellige Skrift, som vi kalde Bi-
belen, læste flittig deri, og med den over-
vejede ei allene hvad han fra Ungdommen
havde hørt og lært av Forældre og Skole-
mestere, men også hvad han hører af sine Læ-
rere. Sær kunde enhver hos os reformeer-
te og evangeliske Kristne giøre det, da Bi-
belen er oversat på vort Moders Maal,
og os tilladt at læse deri. De Roman-
Katolske ere mere undskyldte, hvilke det
er forbudet at læse Bibelen. Gandske vist
er det beklageligt, at saa sag i vor sande
Kirke tillægge sig Bibelen, endnu fætte
læse i den, og endnu et mindre Antal over-
veier med den hvad de have lært, og høre
daglig læres. Og siden folk er saa nakless-
sige i saa vigtig en Sag, var det godt, at
der blev læst et a to Kapitler i vor offent-
lige Gudstjenest, baade i Søndage, Hel-
ligdage og andre Uge-Prækener, og at sam-
me korteltig og summarisk bleve forklarede;
Man kunde derved paa en god Maade lige-
som nede dem til at faae en Slags Kund-
stab

Stab om den hellige Skrift, og den deri
aabenhærdede Saligheds Bei. Det var et
tilladelig compelle intrare. Man funde i
den Sted afslasse den unhyttige Misje

Men lad være, at der ere kun saa, mod
Mængden at regne, som saaledes med den
hellige Skrift søge at overvæte hvad de fra
Ungdommen have lært, eller daglig høre
at læres, og saaledes saae Vilshed om de-
res Troe; saa synes det dog, at Du dom-
mer for haardt om alle saadanne. Man
kan dersore ikke bestynde dem alle for den saa
kaldede Kulsoier-Troe. Alle Mennesker,
endog blant de groveste Hedninger, har en
fernustig Siel, og kan av Fornuften, naac
dens Lys følges, dog domme om de saa
kaldede Articuli Mixti, nemlig de Lærdom-
me, der baade av Fornuften og Skriften
kan kiendes. Paulus viser os den Sand-
hed, saavel i hans Brev til de Rommire
i Kap. 18. 19. 20. v., sijn og i sin Tale
til de Athenienser, hvorom vil læse i Aposto-
lernes Bierningers 17 Kap. 24. - 28. v.
Saa vi til de Kristne, sær i de reformerte
og evangeliske Kirker, saa lære dog fast

alle deres Katekismus, samme er dog opfylt med Sprog av Skriften, ja man kan si om vor dyrebare lille Luthers Katekismus, at den bestaaer av bare Bibelske Sprog og Talemaader. Det slaaer dog vel ei Heil, at mange bruge disse tvende Lys, og med den overveie deres Religion, og hvad de høre at læres, om de endskjont ei har Bibelen selv, eller læse den saa flittig, som ellers vel var at ønske. Man kan dersore og maa ei domme slet om dem alle.

Efter denne lidet Fortale vil jeg fremsætte de Tvilsmaal og Skrupler, jeg har gjort mig mod det Skrift og Din Læresætning om de fordomme Menneskers endelig Frelse fra Helvede. Om mine Indvendinger ei ere saa grundige og ei saa lærd og ordentlig fremsatte, som jeg ville, maa det holdes mig, som en ustuderet Landmand, til gode. Jeg taer gierae mod Overbevisning, om jeg feiler. Din Læresætning er nye blandt os, og efter mit Ykke vil bestyrke Naturalister, Deister og andre gotlose Mennesker.

Kand

Rand dersore denne Lærdom ei holde
Probe, saa har Du ei gjort vel i, ved Christen
at giore den bekjendt.

Det er gandske rigtig nok en Sandhed, at om der sandtes et Menneske, der kunde leve hundrede Aar, (hvilkens Alder nu omstunder maaet ingen naaer,) og i al den Tid kunde myde uafbrudt alle sandselige Bellyster og timelig Lykke, (hvilket dog aldrig træffer ind med noget Menneske) mod at han kun i tusende Aar skulle plages i Hervede; saa handlet han daarlig og mod sin sunde Gornust, om han udvalgte saadant Levnet. Og endnu uformuftigere handlede, som for et Aar, en Maaned, ja ofte for en Times sandelig Lykst Skuld ville undertæste sig (NB. ester Din Ectning) et eller flere tusende Aars Pine. Men, kære Ven! Lad os betragte Menneske, som de ere, og ei som de burde være? Hvor mange finde vi ikke nu, da de troe og hidtil have troet Vinen at være ævig, eller (ester Din Talemaade) uden Ende, der dog lade sig lokke av deres Lyster, til at opfylde samme, uagtet de see, den vil kun

kun være fort, og hvad vil de ei være, naar
de troe Din Lærdom? Hvor vil især ei Na-
turalisterne triumphere, som hidtil intet an-
det Refugium eller Stikblad har haft, end
ved at nægte Himmerig, Helvede, Op-
standelse og Sæcelens Udsadelighed? Jeg
veed vel, Du kand svare mig: At, skien
onde Mennesker misbruge en Sandhed,
derfor blev dog Sandhed en Sandhed, og
derfor kand man ei lade av at lære Sandhed
og holde med Sandhed. Men dette tæn-
ker jeg, at Du og enhver tilstaaer, at om
der i Din Lærdom om Gud og de aande-
lige Ting (i Theologien) findes en Sand-
hed, som ei alle kand begribe som Sand-
hed, og som der ere, efter Anseende, ligesaa
størke Grunde mod, som med, og især om
samme Lærdom eller formeente Sandhed ei-
er av største Indflydelse i vor SalighedsSag,
end at enhver kand troe den, og ligesaa la-
de være at troe den; saa skal man være var-
som i at forandre de gamle Lærdommne, og
fremsette nye, for de Ensoldiges Skyld,
der altid i saa fald frygte for Religionens
og Troens Forandring; Og synes man i
saadommne Ting at have bedre Oplysning
end

end andre, gør man vel best, at beholde det
 for sig selv, eller meddele de Oplyste, For-
 farne og Stærke i Aanden sin Meening,
 men ei lade saadanne nye Værdommme blive
 almindelig for den gemene Hob og de En-
 foidige. Læs engang Pauli første Brev
 til de Cor. det 10 Kap. fra 23 v. til En-
 den. Han siger: Jeg har Lov til alle Ting,
 men alle Ting ere ej nyttige, eller til Op-
 byggelse. Hvor raader han ei i det 27. og
 28. v. at stiont det Kied, der var ofret
 til Afghuder, var i sig selv ei mere syndigt
 at æde end andet Kied av Slagter-Boden,
 skulle man dog holde sig dersra, naar Næ-
 sten forarger sig derover. Du siger selv i
 Dit Brev, at Du overlader enhver at troe
 i den athandledte Materie, hvad han vil,
 altsaa holder Du det jo ei fordemmeligt el-
 ler til Sicale-Skade, at troe de Fordom-
 mes øvige Fortabelse. Du kunde jo da have
 beholdt Din Meening for Dia selv, eller
 og meddeelt den til de Stærke i Aanden, saa-
 som de tre brave Mænd, Du nævner til-
 sidst, eller til andre; Hvi skulde den endes-
 lig udbredes ved Trykken? Kiære Ven!
 Det vil visselig dog forarge nogle. Jeg,
 som

som en ensfoldig Mand, tilstaaer at have
stødt mig derover, og maa dersoreaabne
Dig mine Skrupler og Indvendinger;
Heiler jeg, da undervois mig bedre, thi
de Argumenter eller Grunde, Du fremfæ-
rer i Dit Brev, finder jeg ei tilstrækkelige.
Jeg vil fremføre mine Lanter Postvius,
og følge samme Orden, som Du bruger.

I.) Det første Bevis taer Du af
det Ord, æwig. Det lader, som Du vil
forklare det Ord, æwig, allene ved en vis
lang endelig Tid. Men, kære Ven! hvor
vil Du hen? Du maa dog tilstaae, og en-
hver maa tilstaae, at Ordets egentlige og
rette Betegnelse er en Tid uden Ende.
Selv bruger vi endog i vort danske Sprog
Ordet for en vis lang Tid; Saaledes sige vi
om en Ordghyder; Det er en æwig Sladren,
om en, der er langsom og nsler med sit
Arbeide: Det er en æwig Nolen; Men saa
mærker man strax av Sammenhængen i
Talen, at Ordet tages impropriè, *et i sin*
rette Meaning. Hvordan Ord der bruges
i det hebraiske Sprog, om det altid er et
og samme Ord paa æwig og Ewighed, naar
det

Det tages egentlig eller i en uegentlig Mee-
 ning, stiller jeg derhen; thi den studerte Ven
 jeg raadfører mig med, tilstauer reent ud,
 at have glemt sit lidet hebraisk; Men han
 har viist mig vel et hundrede Steder i det
 nye Testamente, hvor Ordet findes, hvor
 græsken altid findes det Ord *αιώνιος* ævig,
αἰών Ewighed. Det sidste Ord skal og bes-
 tyde Liv; altsaa synes Ordet og dersor egent-
 lig og med rette at bemærke en uendelig E-
 wighed, eller et stedsevarende Liv. Det
 tilstaaes gierne, at Ordet tages ofte i en
 uegentlig Bemærkelse, nemlig om en lang,
 dog endelig Tid, sør i det gamle Testamen-
 te, dog langt fra ei saa ofte i det nye, hvil-
 ket strax av. Sammenhængen av Materien
 gir sig tillende, saasom i Mos. 17. om
 Omstærelsen; Og de andre Steder, Du
 opregner av 2. og 3. Mos. Boger, hvor
 der tales om Øfringer og andre ceremoni-
 aliske Love, givne Jøderne, at de kaldes
 en ævig Skik, der hører man strax av Mee-
 ning, at der kun forstaaes en lang Tid,
 ja, om man end efter Jødernes Meening i
 Christi Tider, vil holde de samme ceremo-
 nialiske Skikke stedsevarende i dette Liv, saa
 maats

maatte de dog ophøre efter Døden; altsaa kand den Ewiged, som tillægges dem, let forstaes ei at være mere i sin egentlige eg rette Bemærkelse, men maa forstaes impropriet, (som man siger) om en lang men endelig Tid; Men Ordets rette, egentlige og naturlige Bemærkelse er en Ewiged uden Ende, et uendeligt Liv. Du tilstaaer selv i dit Brev, at hvor Ordet bruges om Gud, om vor Frelsere, at han kaldes Gud, velsignet i Ewiged, som Rom. 9, 5. der ber Ordet forstaes om Uendelighed, altsaa maa Du jo derved tilstaae, at Ordets naturlige og egentlige Bemærkelse er en uendelig Ewiged. Man veed vel, at hvor man vil bevæge sine Tilhørere eller Læjere, enten i Poesie eller zirlige Taler, der bruger man ofte Ord ei i sin rette, men uegentlige Bemærkelse: Men hvor man grundig og simpelt vil vise og bevisse noget, der bruger man hvert Ord i et hvert Sprog i sin naturlige og egentlige Bemærkelse. Kornufsig Billighed udfordret dersore, at man ei her forklare en Mands Ord i hans Tale eller Skrift anderledes, end i sin rette Meening og Bemærkelse, uden

uden saa er, at Materien og Sammenhængen trænger os til anden Fortælling.

Ordet, æwig, i Dansk, ligesom mig er viist Ordet ajonios i det græske nye Testamente, naar det bruges om Gud, da forstaaes en Ævighed, som udelukker al Tid. Thi, Kiære Ven! hvad er det, vi efter den sunde Forståft kand kalde Tid? Det er jo et andet, end den Orden som vi mærke i de skabte Tings Hændelser, eller de levende Tings Handlinger og Gierninger, nemlig den ene Hændelse følger vaagden anden, den ene Gierning eller Handling kommer efter den anden. Nette har Gied blant de skabte Kreaturer og Ting, som altid ere Forandringer underkastede; Men hos Gud og i det uendelige og usunderlige Væsen har saadant ei Sted; Han kand end ikke forandres eller tilstage til mere Fuldkommenhed; thi han er stedse fuldkommen nok. Guds Forstand begriber ganske vist alle mulige Tings Orden eller Tid; men i hans fuldkomne Væsen er ingen Tid. Bare disse mulige Ting, som nu ere bragte til Virkelighed, eller

Kabte Ting, ei til; saa var heller ingen
Tid til, uden i Guds Forstand. Med
denne Guds Evighed stemmer Skrifstens
Talemaader overeens. Saa heder det
Ps. 90, 4: Tuisinde Aar ere for dig, som
den Dag i Gaar; og et andet Sted: Gud
er den samme i Dag og i Gaar. Men,
naar der tales om de skabie Ting, hør de
fornuftige Skabninger, at de ere ellers skal
blive ævige; saa bemærker det egenlig en
stedsevarende og uendelig Tide, men bruges,
som sagt er, under tiden for en vis lang
Tid, og det propter emphaasin, (som de
Studerte vist kalde det,) ellers for at give
Menningen en Esterixk.

Men endnu et Par Ord, forend jeg
slipper det Ord æwig og Evighed. Du
tilstaarer selv i Dit Brev, at de Saliges
Liv skal være uendelig. Nu finder jeg
endeel Eteder i dei nye Testamente, hvor
de Saliges æwige Liv eller Glæde, og de
Hordomies æwige Liv eller Pine, sættes
lige mod hinanden, ut duo e diametro
opposita, (som de Studerte vist sige;) og
synes der Ordet at bemærke ligesaa vist en
uen-

uendelig Evighed om det ene, som om det
 andet. See Mat h. 25. 46. v., vaar
 Christus har talt om, hvordan det skal
 gaae til paa Domm ns Dag, at han skal
 stille de Onde fra de Gode, stille & ikke
 paa den høyre og Hine paa den venstre
 Side, og tilkale enhver efter Fortjeneste;
 saa siger han til sidst: Og de (næring de
 Uretfærdige hos den venstre Side) skal
 gaae i den ævige Pine, og de Re færdige
 i det ævige Liv. Saa og 2 : hebd. 1, fra
 6 til 9 v: At det er retfærdigt hos Gud,
 at berale dem Trængsel, som trænge de
 Fromme, hvilke han vil give Noe; (samme
 de Frommes Noe tilstaaer Du er ævig,) men med Ilds Rue at give Hevn over dem,
 som ei kiende Gud, og ere Christi Evar-
 gelio ulydige; og 19 v: Hvilke skulle lide
 Straf, den ævig Fortærvelse fra Guds
 Ansigt og hans Herligheds Kraft. Saa
 vist, som nu de Retfærdiges Noe er ævig,
 saa vist blir og de Ulydiges Hevn, Straf
 og Ilds Rue ævig. Jeg kunde endnu nævne
 Rom. 5, 22 og 23 v.; men siden ved det
 Ord Neden ei staaer ævig, saa gaaer jeg
 det forbi. Naar man siger, at ævig

Salighed og ævig Pine ere tvende lige
mod hinanden stridende Ting, saa forstaer
enhver let, at de ere modstridende i Hen-
seende til deres Qualiteter og Egenskaber,
og derav flydende Folger; thi enhver ind-
seer let, at Sorg og Elæde, Pine og For-
nøjelse ere lige mod hinanden, og har ulis-
ge Virkninger. Sættes de nu i ovenmelie
Sprog begge som ævige, og deres Ævig-
hed udtrykkes med et og samme Ord, saa
maa fornuftig derav sluttet, at begge skal
vare i en uendelig Ævighed.

Bidere, Kære Ven! i Dit Brev
læres ikke, at Dævelene og de onde Aan-
der skal omsider frelses: Evert imod sees
av Dit Principium, eller den Grund,
hvorpaa Du bygger de fordomme Menne-
sters Frelse, nemlig vor Frelseres fuld-
komne Fortieneste, at nægte de onde Aan-
ders Forlossning; thi har Christus, efter
Pauli Ord, ei vaataget sig Englenes, men
Menneskenes Natur, altsaa har han ei
heller syldestgiort for de onde Engler eller
Dævelene, vaafølgelig skal da og deres
Straf og Pine være i en uendelig Ævig-
hed.

hed. Dette tilstaer Du da vel. Dersom
 nu den hellige Christ nogen Steds siger,
 at de fordeunte Mennesker skal faae sam-
 me bedrøvelig Egoighed, som Diævelene;
 saa synes mig, Du og enhver maa tilstaer,
 at deres Pine skal være uden Ende. Lad
 os nu ret betragte Math. 25 Cap., hvor
 vor dyrebare Frelsere, Sandheds Mund
 selv, som ei kand lyve, men hvis Ord
 staer fastere end Himmel og Jord, naar
 han i samme Cap. taler om den yderste
 Dom; (hi at samme Cap. handler om den
 yderste Dom, ser fra det 31 Vers av og
 til Enden, twivler vel hverken Du eller
 nogen om.) Naar Christus har beskrevet,
 hvorledes han skal stille de Onde fra de
 Gode, stille Disse paa hoire, men de On-
 de paa venstre Side; saa siger han i det
 34 v: At han skal vise de Gode paa hoire
 Side i sin Faders Rige; og fra 35 til 40
 v. viser Alarsagen, hvorfore; saa kommer
 i det 41 v. og saaledes tiltaler de Onde paa
 venstre Side: Gaaer bort fra mig, I
 forbandede! i den ævige Ild, som er
 bereed Diævelen og hans Engle. Er
 nu den Ild, som er bereed Diævelen og

hans Engle, æwig, uden Ende, og de fors-
 domme Dienestet skal gaae i samme Ild;
 saa blir ufulbar deres Ild og Siraaf æwig
 og uden Ende. I Grædsten er mig vist,
 at det bruges just dei samme Ord, ajonion,
 to pyt to ajonion. Jeg ensoldige Mand
 kand ei begribe rettere; Og, siden min
 sanctue og icofaste Freisere selv har sage
 det, saa vil jeg leve i den Troe, og dø i
 den, sind forladende mig til, at han lige-
 sua vist vil, som han kand, frelse mig fra
 den ævige Pine, som Liævelen og de For-
 domme er bereed. Overveter jeg nu med
 denne Sprøg ligesaas Christi egne Ord,
 Math. 12 C. 31 og 32 v., og Marc. 3 C.
 29 v., hvor han paa begge Eteder taler
 om Synd og Bespotelse mod den Hellig
 Aand, og siger, at den ei skal forlades,
 hverken i dette eller det ulkommende Liv;
 og hos Marcum heder det: Den skal ævin-
 delig ei forlades, cis ton aiona staar i
 Grædsten. Men maa nu giøre hvad For-
 klaring man vil om den Synd mod den
 Hellig Aand, saa er dog den Synd til;
 I det mindste har den været i Christi Ti-
 der, og da han talte disse Ord; thi hans
 Ord

Ord maa troes som en uryggelig Sandhed.
Ja den har nok, desværre! været til, og
bedrevet efter Christi Tider; thi uden
Tvivl mener Paulus den Synd i sin Epis-
tel til de Ebræer 6 K. 4, 5 og 6 v.; nem
i 10 K. 26 v. Men hvorom alting end er
med disse sidste Sprog, og hvordan de
end skal forklares; ja give Gud den Synd
ei var mere til i disse vore naturalistiske
og gotlose Tider! saa viser dog Christi Ord
hos Mathæum og Marcum, at den Synd
da var til, og da blev bedrevet; Og da han
siger, at den Synd ei skal forlades i al
Ævighed, saa blir jo saadan en Synder
straffet med æwig uendelig Pine. Det
staaer vel altsaa uryggelig fast, Kiære
Ven! at Ordet æwig, Ævighed, eller
det grædste Ord ajonios, ejon, dersegent-
lig og rette Bemærkelse, er en Ævighed
uden Ende. Du gior en Slags Forstiel
paa de Ord æwig og uendelig, ret ligesom
det sidste var mere eftertrykkelig end det
første; Men deri taer Du dog vel feil.
Men, om nu end og Skriften havde brugt
det sidste Ord uendelig i Steden for æwig,
saa er jeg vis paa, Du havde forklaret det

Iigesaa. Vi bruge jo ofte det Ord uendelig impropriet, eller uegentlig. Saaledes sige vi om et langvarig Arbeide: Det er et uendelig Arbeide; om en, der vil snachte altid: Det er en uendelig Sladder, den Enak faaer aldrig Ende. Men Ordets rette og naturlige Bemerkelse, baade æwig og uendelig, er dog en Lid, der varer stedse uden Ophør. Og tænker jeg enhver Upartist man tilstaae, at Ordet æwig har endnu en større Eftertryk med sig. Det blir vel derfor skriftmæssig, eller Skrifteens rette Meening, at hvor den siger: At de Fordsmites Pine skal være æwig, og de Saliges Liv æwig, der blir ved den rette Meening, at begge Døle skal være uden Ophør og uden Ende, og at der er (som vor Frelsere indfører Abraham at tale til den rige Mand i Hulvede Luc. 16 K. 26 v.) et stort svælgende Dyb beslættet mellem de twende Steder, saa at de, som ville fara fra det ene Sted til det andet, NB. kunde ikke.

2.) Naar Du nu i Dit Brev saaledes har spillet med det Ord æwig efter Din

Din Indbildung og urette Forklaring; saa kommer Du for det andet, og beskriver os en tredobbelt tilstand efter Døden for de Udbalde: Først et lyksaligt Sted, som Du kalder Abrahams Skist, Hvilken og Paradis, der skal vedvare til Opstandelsen; For det andet Christi Rige, Himmelige, eller de Førstefoddes Forsamling, som skal vedvare tusinde Aar eller mere; Og for det tredie den uendelig Herlighed, da Christus skal leve Riger fra sig til Faderen. Du citerer hvende Sprog af Bihelen, til at bevise dette, nemlig Alabenb.
2 R. 4, 5, 6. v. Lad os da høre, hvad der staaer. Saaledes lyde Ordene: Men jeg haver dette imod dig, at du har forladt din første Kierlighed; 5 v: Kom derfor ihu, hvorfra du er falden, og omønd dig, og gior de første Gierninger; Men seer det ikke, da kommer jeg snart til dig, og vil flytte din Lyse-Stage av sin Sted, om du ikke omvender dig; 6 v: Men dette haver du, at du hader de Nicolaiters Gierninger, som jeg og hader. Her have vi nu Ordene, just de Ord, som Christus, der vandrede blandt de syv gyldene Lyse-Stas.

ger, og havde de syv Stierner i sin Haand (hvorom det i Kap. taler) befalede Johannes at skrive til Mæenighedens Engel, iller Mæenigheden i Epheso. Men, Kiære Ven! tales her nu et eneste Ord om de Gudfrugtiges Tilstand efter Døden, end sige tredobbelte Tilstand? Tales her om andet, end Christi Advarsel og Trudsel til den Ephesiske Mæenighed, hvis den ei omvendte sig til sin første Kierlighed? Her nævnes jo dog ei et Ord om Menneskers Tilstand efter Døden. Kiære Ven! lad os dog ei drømmine os noget til. Med dette Sprog bevijses alisaan intet. Lad os nu see der andet, som er i Cor. 15 Kap. 22 = 28 v.

I dette hele Kapitel handler Paulus om de Dødes Opstandelse, visende, at Christus virkelig er opstanden; Fra 6 til 12 v. opregner de Bidner, for hvilke han efter Opstandelsen har aabenbaret sig; Fra 12 til 21 viser, at de Dødes Opstandelse grunder sig just paa Christi Opstandelse, og at troe vi ei Opstandelsen, da er vor Troe forgjæves; I 21 og 22 v. viser han og,

og, at ligesom Døden kom ved Adam, saa
 kom Livet og Opstandelsen ved Christum;
 I det 23 v. viser han, at ligesom Christus
 først opnød, og er den første Gode, saa
 skal de, som ere Christi, der er de, som
 ere døde i Christi Troe, først opstaue i
 hans Tilkommenlse, eller paa Dommen;
 I 24 v. viser han, at naar Opstandelsen
 og Dommen er over, og Enden er kom-
 men (nemlig Enden paa Christi Maade-
 Rige) saa skal Riget overleveres Faderen.
 Her tales jo et om noget Christi Rige ef-
 ter Dommen, men om det hans Rige,
 som Opstandelsen og Dommen gør Ende
 paa, altsaa om hans Maade-Rige, som
 han ved sit Meegler-Embede har facet over
 sin Kirke og Kirkes Lemmer; Fra 25 til
 28 v. taler han ligesom in parentesi om
 dette Christi Maade-Rige, at Faderen
 har underlagt ham alle Ting, sigtende
 dermed til det Christi Regimenter og Re-
 gierung, som David havde omspaaet Ps.
 110; visende, at Gud allene er den, som
 ei er ham underlagt, og siger saa i det
 20 v.: At, naar saaledes Christi Maade-
 Rige ved Opstandelsen og Dommen har
 Ende,

Ende, skal alle Ting, end og Christus selv, blive Faderen underlagt. Siden kommer Paulus og oplyser Opstandelsen ved Exempel af et Korn, som saaes i Jordens; viser, at vi skal opstaae usortkraen-kelige, med et aandelig Legeme; og at, naar Dommen skal holdes, skal først de Døde opstaae; derefter de, som leve, forandres; sluttende saa med en Formaning, at de Corinthier skulle blive bestandige i deres Troe, eller HErrens Hierning. Kiære Ven! her tales jo ei et Ord om de Saliges dobbelte Tilstand efter Opstandelsen og Dommen; og om de Fordomme meldes ei et Ord. Jeg har vel høre, at blandt Fædrene skal Origines have haft næsten den samme Meening, som Du; Men neppé skal du fremvise nogen anden af de gamle Lærefædre, der har lært saadant; og Du veed nok, hvad der siges om Origines: *Ubi bene, nemo melius, ubi male, nemo pejus;* ∴ Hvor han har lært vel, har ingen lært bedre; men hvor han lært ilde, har ingen lært værre. Vel har jeg og hørt, at i den reformerte Kirke skal nogle, men i den Eusebiske ingen, eller

eller dog faa, have haft den Meening, at
de, som doe i Troen, komme ei strax til
den ævige Glæde, men til en Stand og et
Sted, som er ringere, dog et lyksaligt
Sted; men efter Opstandelsen og Dom-
men først til den rette glædelig Æwighed.
Blandt dem er den berømmelig engelske
Lærer Scherloch, i hvil Traktat om
Dommen man kand læse det. Det Middel-
Sted kalder han og, som Du, Paradiis
og Abrahams Stiis, hvor de salige Af-
døde skal være indtil Dommen, men siden
i den uendelig glade Æwighed, egentlig
Guds Rige kaldet. Uden Evibl taer han,
eller dog andre av samme Meening, et de-
res Bevis av dette : Cor. 15 K. 24 og 28
v: At, naar Dommen er holdet av Chris-
tio, er hans Maade-Rige for de Troende
efter Deden til Dommen til Ende; og da
skal han levere Faderen Riget, og selv
tillige blive Faderen underlagt. Og naar
der skal være to Slags Tilsand for de
Troende, skal der og være to Slags Sted
og Stand for de Bantroe: Forst et min-
dre pinefuld Sted fra deres Deden til
Dommen, og derefter den ævige Pine.

Et

Et andet Bewiis taer han av den Dispute,
som de Fordomte skal giøre paa Dommen,
dog mod Dommeren, naar de skal svare
ham: Naar saae vi dig hungrig, irstig,
nøgen eller i Fængsel, og have ikke giøet
dig Mad, Drikke, Klæder, eller besøgt
dig? Math. 25 K. 42, 43 og 44 v. De
skal være af de Tørker, at de nu bare
pinte nok, og dersor paastaae, at Dom-
meren gisr dem Uret, naar han viser dem
hen i den Ild, som er bereed Dævelen
og hans Engle, paafølgelig har de ei for-
været i den Vine eller Ild. Det forstaer
sig nu selv, at skal den Søerning staae fast,
at de Kroende og Salige skal have twende
Steder og twende Slags Tilstand efter
Doden, nemlig fra Doden av intil Dom-
men en mindre Glæde, nemlig Abrahams
Ekiss eller Paradis, og siden efter Dom-
men den øvige Glæde, Faderens øvige
Rige; saa maa der og være twende Steder
og twende Slags Tilstand for de Vantroe
og Fordomte, fra deres Ned av til Dom-
men en mindre, dog nok vinefuld Sted, men
esther Dommen øvig Ild og Vine. Det
flyder av sig selv, at disse mod hinanden
satte

satte Ting og Personer maa jo have eens
Skiebne. Skal de ene have to Slags
lykkelig Tilstand, maa og de andre have
to Slags ulykkelig Tilstand. Men Du
mærker, Kiære Ven! at om end denne
Meening kand holde Prøve, saa er den
dog langt fra Din Lærdom, der sætter to
Slags Tilstand for begge Dele efter Op-
standelsen og Dommen, og den tredie Til-
stand fra Doden av til Dommen; Og over-
alt saa lærer dog hverken Scherloch eller
de, som ere av ovenmelte hans Meening,
at den Ild, den Rue eller den Pine, som
de Fortalte i Opstandelsen ved Dommen
skal henkastes udi, at den skal faae Ende.
Efter mit enfoldige Regreb kand jeg neppe
enqang troe, at Scherlochs Meening
kand holde Prøve, men tænker, at den,
som dør salig i Troen, kommer strax i
den ævige Glaede; ligesom en Gotlos og
Bantroe strax i æwig Pine. Det Ord,
Paradis, som Christus lover Roveren
paa Korset, Luc. 23 K. 43 v., blir vel det
samme som Guds og Christi Rige, som
omtales i næst foregaaende 42 v. At vor
Frelsere juist bruger det Ord, Paradis, og
ikke

ikke siger: I Dag skal du være med mig i mit Rige, i hvilket, naar Christus kom, Reveren bad, han ville sætte vaa ham, mener jeg, var juist at vise, at han var den Kvindens Sæd, og nu den Slangetræder, som var lovet i Paradis; og det Adam bød i Paradis, havde nu han, den anden Adam, oprettet, og aabnet de Eroende Indgang til Guds Paradis. Paulus bruger det Ord Paradis 2 Cor. 12 R. 4 v., hvor han siger, at han var indeykt, og i foregaaende 2 v. siger, at han var indrykt i den tredie Himmel. Blir nu den tredie Himmel og Guds Eres Rige et, saa blir vel og Paradis det samme. Ligesaa mener jeg og det Ord, Abrahams Skied, vil betyde det samme. Luc. 16 R. 23 v. staar Abrahams Skied, og Math. 8 R. 11 v. heder det at sidde til Bords med Abraham i Guds Rige. Forstaaes nu ved Guds Rige den evige Herlighed, og der heder det at sidde til Bords med Abraham, saa mener jeg, Abrahams Skied blir det samme. Over alt maa dog de, der leve naar Dommen skal være, og som efter Pauli Ord i Cor. 15 R. 21, 22 v. skal i en

en Hast forandres fra Dødeslighed til Uldes-
delighed, og fra Forkrænkelighed til Usor-
krankeledighed, strax komme de Gode til
æwig Glæde, og de Onde til æwig Pine,
uden at prøve den ringere Grad. Men sæt
nu end og, at denne Scherlochs Mee-
ning kand holde Prøve, nemlig at der er
ester Døden en dobbelt Tilsstand, saavel
for de Gode, som Onde; at de Første kom-
me ester Døden i Paradies eller Abrahams
Skjøb, som Du kalder det, og siden ester
Dommen i Faderens Rige, eller den ævige
Glæde; og at disse, nemlig de Onde, kom-
me ester Døden i en mindre pinefuld Tils-
stand, men ester Dommen i den ævige Pi-
ne: Sæt nu og, at dette Sprog, som
Du citerer i Cor. 15 K. 24 og 28 v. hårds-
ler derom; saa læres der jo dog aldrig det,
Du vil have, at de Fordomme skal frelses
fra Pine. Du opregner vel endelig enda-
nu et Sprog, nemlig Aab. 20 K. 13 v.,
hoormed Du vil godtgjøre Din Meening.
Du veed nu vel, at Abenbaringens Bog
er en Spaadom om Guds Kirkes Tilsstand
og dens adskillige Forandringer, alt fra
Apostlernes Tider av, indtil den yderste

Dom. Hvad hidtil er opfyldt, komme
Fortolkerne temmelig til Nette med; men
hvad endnu rester, er mørk, og ei uden
ved rimelige Gisninger kand forklares.
Adskillige Fortolkere kand ei være Dig
ubekendte, og at nogle holde vor gamle
Bruunsmand, den hollandske Vitrингa
og engelske Newton for de beste Fortolkere.
Den Forste skal have forløbet sig i at fast-
sætte Tiden for det endnu Uopfyldte; den
Sidste har vi nylig oversat paa dansk. Du
veed vel, at disse Mænd bestyrke Chilia-
sternes Meening. Jeg taler ei her om de
glove Chiliaster, som drømme sig til en
timelig Lyksalighed i Guds Kirke; men jeg
mener de fornuftige Chiliaster, som lære,
at Evangelii sande og sunde Lærdom skal
blive almindelig paa Jorden; at Kirkens
Fiender, Dyret, den falske Prophet, som
vel blir Paven med sit Hierarchie, skal
forsyrrses og fastes i Jld-Søen, hvorom
det 19 K. fra 19 v. til Enden omtaleres; at
Hedningernes Hylde skal komme til Guds
sande Kirke, og derefter skal al Israel bli-
ve salig, som Paulus taler Rom. 9 K. 25
og 26 v. det er: naar Dyret, den babys-
lonske

Ionske Hore, Paven med sit Klerisse, sine
mange Stytter og Munker ere faldne,
naar Mahomedes Tilhængere ere ruinerte
og omvendte, og Hedningerne see, at den
rene Evangelii Troe er almindelig blande
de Kristne, og at de Kristne pryde Landom-
men med et retkassen Levnet, og derfore
lade sig kalde til Christi Kirke, saa skal og
Joderne omvende sig; saa der skal blive een
Hjord, ligesom een Hyrde, som Christus
siger Joh. 10 k. 16 v. Efter at han haver
og fort de andre Saar, som han haver, til
Hjorden, og som han taler om først i sams-
me Vers, da skal den Engel, der har Af-
grundens Nøgel, fare ned og binde Dras-
gen, Djevelen, kaste ham i Afgrunden;
da skal Christi tusinde Aars Rige begynde,
(ikke i Himmelten, eller efter den sidste Dom,
som Du mener; men her paa Jorden,) see
Aab. 20 k. 1, 2, 3 v.; da skal deres Sæ-
le, som varé halshugne for Jesu Vidnes-
byrd, leve og regnere med Christo de tua-
sinde Aar, v. 4. Nogle holds fore, at
Martyrer, som have lidt Doden for Christi
Navns Skyld, og for den sande Troe
paa hans Fortieneste, skal virkelig opstaae,

ei allene Marthyrerne under det hedenste Rom, men og de, som siden under det antikristiske eller pavelig Rom ere myrde-
de for Troens Skyld. Men derfor skal
dog ei alle Døde opstaae; Thi i det ste v.
heder det udtrykkelig: Men de andre Døde
bleve ikke levende igjen; og i samme ste v.
kaldes det den første Opstandelse. Altsaa
taler dette ste v. aldeles ikke om den sidste
Opstandelse og yderste Dom; Thi i det 7,
8 og 9 v. tales om Christi tusinde Aars
Rige her paa Jorden, at naar samme har
Ende, skal Dievelen igjen losslades, og
forsore Hedningene, Gog og Magog at
omringe de Helliges Leyr. Men da har
han kun en lidet Tid at regiere udi, som
der staer i Slutningen av det 3 v. Men
da skal falde Ild ned fra Guld at fortære
dem, og Dievelen skal fastes i den Ilds og
Svovels Sæ, som Tyret og den falske
Prophet varer, 9 og 10 v. Derefter
kommer fra det 11te Vers av og beskriver
den sidste Opstandelse og Dom, nemlig i
det 11 v. at Johannes saae en stor hvid
Stoel (Christi Domstoel i Skyerne) og for
hans Ansigt flydde Jorden og Himmelens
saa

saa deres Sted fandtes ei mere, (Jorden med sin Himmel og Atmosphera flyv bort i Ild og Lue.) I det 12 v: At de Døde, Store og Småa, bleve fremstillede; at Begegneble bleve opladne, og at de bleve domte efter de Boger. Saa kommer han i det 13 v. og nærmere beskriver samme sidste Opstandelse og dens Almindelighed, at alle skal her frem, hvor de og vare, og siger: Havet gav de Døde, som vare der, Døden og Helvede gabe de Døde, som varre i dem, og de bleve domte hver efter sin Gierning. Kjære Ven! huj mig nu: Til hvad Ende skulle Helvede give sine Døde af sig? Staer der et Ord om, at de skal fræses derfra? Evert imod staer der: De skal her frem, for at blive domte efter deres Gierninger. Og det 14 v. siger udtrykfelig: At Døden og Helvede. (Det er de, som Helvede havde givet fra sig for at dommes) bleve fastede i den Ild-Søe, i den Ild-Søe, som det 4de v. siger, at Dyret og den falske Prophet vare i, og skulle pine Dag og Nat i all Ævighed. Skal de nu, efter at de ere trukne frem af Helvede for at dommes, siden, efter Dommerens retsædige

dige Dom fastes i Ild-Søen, og der er
Pine Dag og Nat i all Ewiged, og detre
kaldes nu sidst i det 14 v. den anden Død;
hvor bliver da deres Forlesning av, som
Du taler om? Dette Sprog blir altsaa
mere mod end med Dig. Derefter beskri-
ver Johannes i det hele 21 K. og til 8 v. i
det 22 K. det øvige Himmerige, kaldende
det den hellige Stad, det nye Jerusalem,
som han med timelig Lignelser av Guld,
Perler og Edelstene og i andre Maader
beskriver prægtig. Vi Mennesker kand
vel ei heller satte og begrive noget av Guds
øvige Riges Herlighed, uden igienem
Lignelser av timelige Ting; Thi den Her-
lighed kand ei farres i noget Menneskes
Hierte, ellers beskrives af noget Menneske,
som Paulus og siger 2 Cor. 12 K. 4 v.

3) I det tredie Bevis begynder Du
ligesom med triumpherende Ord. Du si-
ger, det er klart af Dit Foregaaende, at
det Ord øvig og Ewiged betyder kun en
lang Tid, og at hverken Christus eller A-
postlerne har lært, at de Fordomtes Pine
skal være uendelig. Enhver man jo til-
staae,

staæ, som før er vist, at de Ord, ævigt
 og uendelig, ere et og det samme, og at
 deres egentlig Bemærkelse er en Lid uden
 Ophør, og at de ei ber tages i en uegent-
 lig Meening, uden hvor Materien noder
 os dertil. Jeg mener her forhen at have
 vist, at just det 20 Kap. i Aabenbarin-
 gen, som Du beraaber Dig paa, blir Dig
 imod; Thi det 14 v. siger, at Døden og
 Himmel bleve kaste i den Ilds Søe, som
 Dyret og den falske Prophet vare; og
 det 10 v. siger udtrykkelig, at i den Ilds
 Søe pine de Dag og Nat i all Evighed,
 det er jo uden Ende og Ophør. Naar
 Christus taler om Synd mod den Hellig
 Aand, Math. 12 K. 32 v. og Marc. 3 K.
 29 v., og siger paa det ene Sted, at den
 ei skal forlades, hverken i dette eller til-
 kommende Liv, og paa det andet Sted,
 at den ei skal forlades evindelig, men at
 saadan Synder er skyldig til ævigt Dom;
 og naar Christus siger Math. 25 K. 41 v.
 at han, som dommer paa hin store Doms-
 Dag, skal sige til de Ugudelige paa sin
 venstre Side: Gaaer bort, I Forbandede!
 i den ævige Lid, som er vereed Diergele

og hans Engle; og Du, ja enhver maa
tustaæ, at den Ild og Pine, som Die-
velen er bereed, er ævig uden Ende: saa
tænker jeg, at nægter Du ikke Christus og
hans Ord at være Sandhed, saa maa Du
en heller nægte en ævig Straf for de For-
domme.

Du siger, at ingen av Fædrene i de
forste kristne Tider har lært en ævig og u-
endelig Fordommelse; Hvormed beviser
Du dette? Jeg, som en ensoldig Mand,
har vel kun læst saare lidt i de gamle Fæ-
dres Skrifter, men har dog deels læst dent
hos andre citeret, deels talt med dem, som
temmelig har læst dem, og som forsikre,
at ingen av dem har haft den Meening,
uden Origenes, som før er meldt. Du
siger videre, at da pavelig Myndighed be-
gyndte ret at voxe til, er den Lærdom først
udbragt. Men, kære Ben! dette er og
sagt uden Beviis. Lad nu være, at Pa-
visterne lære saadan; er det derfor usandt?
De lære og, at der er Tre Personer i Guds-
dommen; at Christus er blevet Menneske.
Tyrker og Isoder lære, at Gud er een; er
det

det derfore usandt? Vi spørge et om, hvad det eller det Menneske har lært eller lærer, men hvad Guds Ord og den sunde Fornuft lærer.

Men her maa jeg da standse. Dette Dit 3die Bevisstaer Du, som Du siger, av Fornusten. Styrken og Kraften av Din Fornuft-Slutning blir da denne: At det strider mod Guds Godhed og Kierlighed, at straffe en endelig Synd, eller nogle faa Aars Synd, med u-endelig æwig Vine, ja at det strider og mod Guds Retfærdighed.

Da jeg første Gang læste dette, tilstaaer jeg, at jeg blev noget vort; og som der ere mange ligesaa ensoldige som jeg, ja maaske endnu nogle ensoldigere, saa slaaer det ei feil, den Meening har allerede indtaget mange. Ja visse Opblæste, som vil indbilde Folk, at vide alle Ting, slaae alt Kryl paa Næsen, og sige, at de lange har været av den Tanke, da de maaske aldrig før har tænkt paa Evigheden, eller egentlig vidst, hvad Fornuft var. Jeg tilstaaer det Du siger: At som Fornusten er en Guds Gave, og av Gud givet os, og at

hvad den sunde og sande Fornuft lærer, der-
 imod kand aldrig Skriften lære; thi Guld,
 som er Autor til begge, kand ei være sig
 selv imod. Jeg tilstaaer og, at naar det
 heder: Fornuftens bør tages til Fange un-
 der Troens Lydighed, saa forstaaer vi ei den
 sunde og sande Fornuft, men Griller og selv-
 giorte Tanker, og det Ord, som 2 Cor. 10
 K. 5 v. bruges, betyder, som mig er sagt,
 ei engang i Græsken: Fornuft; men bru-
 ger det Ord: Noema, som skal være Mees-
 ninger, Griller; tvertimod Rom. 3 K. 20
 v. 12 K. 1 v. 1 Petr. 2 K. 2 v. hvor For-
 nuft og Fornuftig bruges; hvor vor Guds
 Dieneste kaldes en fornuftig Guds Dieneste,
 og Evangelii Ord fornuftig og usvigelig
 Melk, der bruges det Ord: Logicos. Du
 pukker end og saa meget paa Din Fornuft-
 Slutning, at du kalder den Lærdom om
 evig Pine Slidder-Sladder. Men Ricere!
 vogte Dig! brug ei grove Ord. Hvad om
 en sund Fornuft samtykker samme Lærdom,
 kand da samme Ord ei vendes tilbage mod
 Dig selv?

For-

Fornuft veed Du, er den Evne og Kraft i vor Siel, til at kiende Tingenes Sandhed og Sammienhæng. Lad os nu da fornustig undersøge denne Lærdom, og bruge Skionsomhed eller Judicium, det er, slutte fornustig fra det ene til det andet, og ei lade vore tanker spille med et blot Inginium eller flygtig Begreb, som saa mange giøre, og deraf øste Kasteler i Lusten.

I de første Fornustens Grunde tænker jeg vi komme overeens, nemlig: At der er et Høyeste Væsen til, der er Aarsag til alle stætte Ting, og fra hvem de have sin Oprindelse: At samme Væsen er det, vi kalde Guld, alle Tings Skaber og Opholder: At Guld er fuldkommen i alle sine Egenstaber: At han er Een i Væsen og ei fleer: At han er øevig, almægtig, almætig, allestedts nærværende, god, kærlig, hellig, retfærdig og saa videre: At alle disse Egenstaber samlede, er det vi kalde Gud, og at de deraf i ham ere eet, men for saa vidt de yttre sig paa os og andre Skabninger, kaldes med adskillige Navne.

Men

Men lad os nu videre betragte Grde
Egenskaber:

§. 1. Hvad kalde vi Verden? Jeg taler nu ei om, at Ordet saavel i den Hellige Skrift, som i daglig Tale bruges nu om alle Mennesker her paa Jorden, nu om de Onde allene; Men Philosophist talt, forstaae vi derved ei allene den Jord-Klode, vi Mennesker beboe, men alle staatte Ting tilsammen tagne, mod hvilke vor Jord-Klode er ikkun at regne, som en Draabe Vand mod det store, vide og dybe Hav.

Mange Mennesker have tænkt og tænke vel endnu, at vor Jord er Middelpunkten av hele Verden, at den allene er beboet av fornuftige Skabninger, os Mennesker, og at alle Stierner og Planeter ere kun satte til en lidet Stads for os. Men Du, som en studert og vittig Mand, er vel ei av slige Tanker. Lad os overveie følgende: Av de Stierne-Kyndiges (Astronomi) deres Erfaringer vide vi, at vor Soel har sit Lys og sin Varme hos sig selv; at den velter sig om egen Aries i 25 Dage; at den er ei uden et stort Jord-Hav; at om den

den vœlte sig 5 Hoved-Planeter, nemlig :
 1) Mercurius, der har et meget bleegt
 Skin, og som vi sielden see, siden den, mod os
 at regne, er saa nær Solen. 2) Plane-
 ten Venus, den vi undertiden see, som en
 Morgen-Stierne, undertiden som en Aften-
 Stierne, men som oftest see vi den ikke,
 nemlig naar den gaaer om Solen paa denne
 eller hin Side. 3) Vor Jord-Klode, som
 vi behoe, og som vi have egentlig vor Nytte
 av ; og giv, vi kiendte den halve Deel,
 av hvad der er i og paa den ! 4) Plane-
 ten Mars ; den see vi hver andet Aar
 iblant, som en lidet gloende Stierne. 5)
 Planeten Jupiter, som for os vises den
 pynteligste, dog see vi den ei alle Aar. Og
 5) Planeten Saturnus, som vi vel see
 iblant, men med lidet Nytte, formedelst
 dens blege og blyagtige Skin. Siden
 Tubi og slige Kikkert-Glasser (paa me-
 modens Dansk kaldes de nu Forstorrelsес
 Glasser) ere opfundne, og nu paa et par hun-
 dredre Aar mere og mere rafinerede, har
 Astronomi viist os, at ligesom vor Jord-
 Klode har en Bie-Planet, nemlig Maan-
 neden, saa har Saturnus 5, og Jupiter
 4 slige

4 slige Maaneder. Saa at om vor Soel
velte sig i alt 16 Planeter, av hvilke vor
Jord=Klode, efter deres sikre Utdregninger,
er en blane de mindste, da de have udreg-
ned, at Venus er dobbelt saa stor, Jupi-
ter 12 Gange og Saturnus endnu meget
større end vor Jord=Klode. Maaneden,
som er nærmest, have Astronomi især beset
med deres Glasser; de see deri Fielde,
Seer, Dale og tort Land; de have seet,
at den har en Atmosphæra eller Luft-Kreds
om sig, ligesom vor Jord; de have merket
Lynild at lade sig tilshyne i dens Luft; saa
den i alle sine Omstændigheder ligner vor
Jordklode. Den er et mørk Legeme, som
vor Jord er, alle de andre Planeter ere
ligesaa og maa have deres Lys av vor
Soel. Du tænker vel ei, at jeg her digter
noget for Dig; læs blandt saa mange Stier-
ne=Khndige deres Skrifter, en Coperni-
cus, en Cloelius, Hygenius en Ric-
ciocus og mange flere, deres observatio-
ner og Anmerkninger over Fix-Stierner-
ne, Maaneden og andre Planeter, saa vil
Du finde langt mere end dette lidet, jeg her
har sagt. Skulle nu alle disse himmelste
Lege-

Legemer staae øde og komme? Os ere de
til liden Nytte, naar Maaneden undta-
ges, uden at et Par av dem Skinner lide
for os nu og da. Gis vel en vittig Mand
noget forgieves? Meget mindre maa vi
tænke, at Guld Skaber noget forgieves,
han som er Viisdommen selv. Kand vi
vel slutte andet av alt dette fornuftig, end
at alle disse Planeter ere beboede av fornuft-
ige Skabninger, ligesom vor Jordklode
av os; men disse mange Kloder eller Pla-
neter, hvorav de fleste ere større end vor
Jord, ere ikke forsynede med utallige, saa-
vel levende Creature, som andre livløse
Ting; vi see knap Planeterne selv, min-
dre de mange herlige Ting som ere paa dem.
Derfore maa der jo være fornuftige Skab-
ninger, hvis Legemer komme overeens
med deres Planeter, og have sine Sandse-
Redskaber, ved hvis Hjelp deres Siale
forestille sig Guld og alle Skabte Ting uden
for dem, og som prise og ære Skaberent
der. Bidere: Stierne-Kyndige have mer-
ket, at alle Firstierner have deres Lys av
sig selv, og ere dersor ei andet end Luther
Soler, stient de for os, formedelst den
lange

lange Distance og Bidde, de ere fra os, ei
sees igienem de beste Glasser anderledes, end
skinnende Ild-Punkter. De berette os, at
med bare Dine kand man see henved 20000
Stierner, og med de beste Glasser alt over
80000; og endnu mærke de mange Con-
stellationer eller Samlinger av Stierner,
saqsom det vi kalde Melke-Vejen og andre,
der formedelst det store Rum fra os, ei
kand skilles fra hinanden. Staae nu alle
disse Soler eller Stierner forgieves? Da
vi have ingen Nytte av dem, uden at nogle
saa, som Polas-Stiernerne og andre,
kand tiene de Søfarende, og samtlige i
klare Nætter lyse lidt for os. Lad os ei-
tænke saa nedrig om den alvise og almæg-
tige Skaber. Ventelig have alle disse
Stierner, eller Soler, der maaskee ere flere
end i Million-Tal, enhver sine Planeter
eller Jord-Kloder om sig, som de varme
og oplyse nogle maaskee et mindre og nogle
maaskee et større Aantal Planeter end vor
Soel; staae alle disse deres mange tusinde
og tusinde Planeter tomme og forgieves?
Visselig ikke. Allsaa have de og fornus-
tige Indbyggere, som der prije og øre

Skas

Skaberen. Hvor mange Million tusinde
 fornuftige Skabninger har altsaa Gud
 ikke allevegne? Lad os nu eftersee endel
 Skrifstens Sprog, saa skal vi see, at de
 stemme med denne Tanke overeens. Ps. 19.
 1. v. heder det: **H**imlene fortælle Guds
Ere, og den ustrakte Besæftning hans
Hænders Gierninger. Ps. 111, v. 2. 3.
 heder det: **H**Errens Gierninger ere store,
 hans Gierninger ere Pris og Hæder.
 Ps. 145, v. 3. heder det: **H**Erren er
 stor og meget berømmelig, og hans Mæg-
 tighed urandsfagelig. Og v. 10: **H**Er-
 re! alle dine Gierninger skulle takke dig,
 og dine Hellige love dig. Foruden flere
 Steder. Det er og at merke, at hvor
 Skriften nævner **H**immel, der siger den
 aldrig **H**immel, som om een; men alt
Himlene, som om mange. Nu maa vi ei
 tænke, at alle disse utallige Planeter øre,
 hedre og prise Gud occasionabiter, at jeg
 saa skal tale, eller ved at give os Anled-
 ning at øre ham; thi vi see jo knap nogle
 av vor egen Soels Planeter, og slet ingen
 av de andre Solers Planeter, altsaa maa
 det virkelig forståes realiter og virkelig,

at alle disse mange himmelste Legemer med
sine fornustige Beboere ære og prise Ska-
beren. Lad os nu videre estertænke, hvor
mange de hellige Guds Engle maa være,
see Ps. 68, v. 18: Guds Vogne ere to Gange
ti tusinde, og tusinde Gange ti tusinde. Dan.
7 K. 10 v. heder det: Tusinde Gange tusin-
de tente ham, og ti tusinde Gange ti tusinde
stode for ham. Aabenb. 5 K. 11 v. heder
det: Og jeg saae og hørde mange Englers
Rost omkring Stolen og de Eldste; deres
Sal var ti tusinde Gange ti tusinde, og
tusinde Gange tusinde. Math. 26 K. 53 v.
taler Christus selv om 12 Skok eller Legioner
Engle. En Legion bestod av mere end
sex tusinde. I Luc. 2 K. 13 v. tales om
en himmelst Herstares Mangfoldighed,
og Ebr. 12 K. 22 v. tales om Englenes
mange tusinde. Nu veed vi, at naar
Skriften nævner tusinde eller ti tusinde,
forstaer den der ved et overmaade stort Sal.
Nu kand vi ey sige, at de hellige Engle ere
Indbyggere av nogen Planet, da Guds
Eres Himmel rimeligvis ei er i nogen
Planet; thi Planet-Kloderne, ligesom vor
Jord-Klode, maa alle have deres Begyn-
delse.

delse og Undergang; og Christus siger selv om Englene Math. 18 K. 10 v. at de see altid Gud Faders Ansigt, som er i Himlen; altsaa ere de endnu uden for de skabte Planeter, os umuelig at begribe, hvor og paa hvad Sted. Hvad utænkeligt eg uendeligt Antal av fornuftige Skabninger har da ei Gud, som beundre, ære og elsker ham? og hvor stor blir ei nu det, vi kalde Verden eller dette Universum?

Q. 2. For det 2det maa vi overveie, hvad den fornemste Hensigt er, som Gud har haft til at skabe denne nu beskrevne Verden? Jeg veed vel, nogle Critici og Rymodens Philosopher mene, at det er Menneskenes Lytsaliggjørelse; ret ligesom Skaberen ei havde frembragt ypperligere fornuftige Kreature end os Mennesker. Saadanne komme mig fore, ligesom om en Ederkop, der med sin Baev kunde sidde i en Krog i den store St. Peders Kirke i Rom, og kunde kun see nogle faa nærmeste Stykker av Bygningen, og maaske simte en tusinde Deel af de andre prægtige Stykker, at hun da vil indbisse sig, at

den hele store Bygning var oprettet for sin
Ethyd. Gandske vist har den store Gud
haft os i Betragtning, saavelsom andre
sine fornuftige Aander og Kreature, da
han ville stabe denne Verden, som vi
maastee ere de Ringeste eller blandt de Rin-
geste av dem, i Henseende til vor Vaesen
og Natur. Gandske vist sørger han lige-
saa vel for os, som for de andre, for en-
hver ester sit Vaesens Natur og Bestaffen-
hed, og alt ligesom enhver kand giere sic
til hans Hoved-Hensigt med Skabningen.
Sørger han dog for et hvert vort Hoved-
Haar og for en Spurre; Luc. 21 K. 18 v.
siger Christus: Ikke et Haar av eders Ho-
ved skal forkommes, og Matth. 10 K. 29,
30 v. Sælges et to Spurre for en Penning,
og en av dem falder ei til Jorden uden
eders Faders Willie; end ere og alle eders
Hoved-Haar talte. Altsaa maa vi vel
troe, at han sørger for os, og, som og Chri-
stus siger samme steds, v. 31: I ere meget
bedre end mange Spurre. Men derfor
ere vi ei de fornemste Kreature, eller vore
Sæle de hyperligste stabe Aander. En
kristen Philosoph troer dog, at Englene ere

ere høyere og høyerligere Væsener end vi
 Mennesker; og skulle der blandt de mange
 fornuftige Skabninger i de mange tusinde
 Planeter ei og findes utallige bedre end vi,
 og som aldrig ere, som vi, faldne fra deres
 medstabe Herlighed? Maaske vi ere de
 eneste faldne fornuftige Kreature. Alt
 dette veileder os til fornuftig at indse, at
 Hoved-Hensigten med Verdens Skabelse
 (at forstaae Verden saaledes, som for er
 vist) er NB. Skaberens Øres Ertiens-
 delse og Udbredelse.

Rigere Ven! Lad os læse enddeel Da-
 vi's Psalmer, saa skal vi finde at de stem-
 mer overeens med denne Meening, de sidste
 6 Psalmer, Ps. 145, 146, 147. endnu
 mere Ps. 148. de 6 første Vers lyde saa:
 Lover HÆRREN AV HIMLENE; lover HÆRREN
 I DE HOIE STEDER; lover HANDEM ALLE HANS
 ENGLE; lover ham NB. all hans HÆRSTAA-
 RE; lover ham NB. Soel og Maaned;
 lover ham alle lyse STIERNER; lover han-
 nem NB. alle HIMLENES HIMLE, og de
 Bande, som ere over HIMLEN. De skulle
 love HÆRRENS NAVN; thi der han bød det,

bleve de stakte; han holder dem altid, ja evindelig; han gav dem en Skit, og den skal ei forgaae. Og ikke allene denne hele Psalme, men og de følgende 149. og 150. stearme hermed overeens, og vise, at det hele Universum, den hele Verden, der iblandt og vor hele Jord-Klode, og alt hvad der er paa, er dannet og stakt til Guds Æres Udbredelse.

Jeg seer ab Dit Brev; Du vil vel giøre mig den Indbending: Hvi stakte Gud da vor Jord-Klode og os Mennesker paa den, da han saae forud, at vi vilde falde, end og i vores første Forældre? Hvi lod han os ei heller være uskabt? Men før jeg svarer videre, maa jeg spørge Dig igjen: Hvad holder Du best, enten at Du aldrig havde været stukt, og blevet stedse et Intet; eller at Du nu er stukt, og kand bliue et helligt og saligt Menneske? Uden Twivl det sidste. Endnu maa jeg spørge: Du veed jo vel, som en kristen Philosoph, at Dievlene vare stakte hellige Engler i det første; vaafsiglig vare ab langt ypperligere Natur og Æsen, end vi

vi Mennesker, og altsaa mere bequemme, efter deres Natur, at kiende og ære Skaberen. Nu saae dog Guld, forend han skabte dem, at de vilde falde. Sperger Du derfore: Hvi skabte han dem? For nu at satte et fornuftig Svar her paa, da lad os overveie:

J. 3. Et Menneske, der skal vælge blandt mange Ting, tager ofte det mindre Gode for det Bedre; men det steer af Mangel paa Kundstab og Indsigt; et vitsig Menneske derimod vælger altid det Beste, saa fremt han ellers kiender de Ting, han skal vælge ud. Vi maa altsaa domme om Guld, som er Vitterheden og Viissdommaen selv, ligesom hans Forstand og rene Fornuft noye og i et Nu, eller i et Dyeblik kiender alle Ting, saa kund hans fuldkommen Godhed og Hellighed ey anset, end vælge blant mange Ting det Beste. At nu Verden (dette os ubegribelige Universum) kunde have været stadt paa mange andre Maader, det maa enhver tilstaae. Saet kun, at vor Jord og vi Mennesker havde blevet borte av Skabningen,

saa havde det ei blevet denne, men en gand-
ste anden Verden, ja den mindste Foran-
dring paa vor Jord - Klode udfordrede en
Tingenes gandste anden Sammenhaeng og
altsaa en gandste anden Verden. Men da
han nu har udvælt denne, hvori vi Men-
nesser og vare, stient han forud saae vi vil-
de falde, ja hvori og de Engler eller An-
der vare, som han forud saae ville falde
og blive Djevle, saa maa vi fornuftig-viis
være, at denne Verden, hvori de faldne
Engle og vi faldne Mennesker vare, var
den beste Verden til at naae sin Hensigt,
nemlig sin Eres Udbredelse. Qvod fuit op-
timus ordo & series rerum ad manifestati-
onem Gloriae ejus. Jeg vil give Dig et
ensfeldig Exempel eller Lignelse, hvilket
quaar den ei udstrækkes videre end Lignel-
sen og det, den lignes med bør stemme over-
eens) vil temmelig ophylse Sagen. Sæt:
Du har en stor Capital nødig, til at ud-
rette dermed noget Vigtigt til publik
Nytte. Sæt, at der tilbydes dig 6 Kapi-
taler, en paa 100000 Rdls., men derved er
20000 Rdls. Gield, som derav maa beta-
les. Den anden er 90000 Rdls.; men derved

ved hænger kun 18000 Rdls. Gield. Den
tredie er 80000 Rdls.; derved er kun
15000 Rdls. Gield. Den fjerde er 70000
Rdl.; derved er kun 12000 Rdls. Gield.
Den femte er 60000 Rdls., som er kun
50000 Rdls. Gield ved. Den siette og sidste
er kun 50000 Rdls.; men derved er aldeles
ingen Gield. Hvilkten af disse 6 Capi-
taler vil Du vel vælge for at opnæae Din
Hensigt? Jeg tænker, vil Du passere for
vittig, saa udvalgte Du vel den første;
thi naar Gielden var betalt derav, havde
Du dog 20000 Rdls. igien, da de andre,
skont mindre Gield ved, blev dog altid
mindre i Behold; og den siette Capital
skont ingen Gield var derved, blev dog
altid den mindste. Din voluntas antece-
sens, Din foregaaende Billie, havde Af-
sky fra al Gield; men voluntas conse-
quens, Din besluttende Billie, tillod dog
den største Gield, for at faae den største
beholdne Kapital, som best beqsem til Din
Hensigt. Gier nu en Applicæion eller
Tillegnelse av denne Lignelse paa Gud og
Verdens Skabelse. Han ville stabe en
Verden (et Universum) for derved at ud-

brede sin **Ere**, det er, at fornuftige **Skabninger** kunde av hans **Gierninger** og hans alvise **Besvarelse** med de samme, lære at kende alt mere og mere hans guddommelige store **Egenstaber**, alt mere og mere at forfremmes i den **Kundskab**, (thi de fornuftige **Skabningers** Lyksalighed bestacer jo i stedsvarende **Forfremmelige** i **Kundskab** og **Begreb** om **Gud** og de guddommelige **Ting**,) og derav alt mere og mere at undre, øre og elske ham; hans uendelige guddommelig **Forstand** og **Biisdom** saae paa engang og et **Nu**, paa hvor mange utallige Maader dette **Universum** (**Verden**) kunde indrettes, og det fuldkommen; han saae, hvorledes enhver **Verden** i sine Folger av **Ting** og **Handlinger** ville blive; han indsaae strax, hvilken af disse **Verden** ville blive den bequemmeste til hans **Hensigt**; hans **Almagt** bragte da den **Verden** til **Virkelighed**; det er: skabte den **Verden**, som hans **Biisdom** saae var den bequemmeste til hans **Eres** Udbredelse, omendstient i den samme beste **Verden** vil og indfinde sig det moraliske Onde eller **Synden**, hvilken han vel ester sin fore-

foregaaende Billie ei ville have, men ved
 sin besluttende Billie maatte tillade, siden
 dette moraliske Onde fulgte med den beste
 Verden. Havde han udvalgt en Verden
 av mindre moraliske Onde, saa havde der og
 været mindre godt ved den, altsaa mindre
 bequem til hans Hensigt; og havde han
 udvalgt en Verden, hvori intet moralisk
 Onde, ingen Synd havde været, saa havs-
 de der og været mindst godt ved den, paa-
 følgelig og mindst bequem til hans Hen-
 sigt. Nu har Gud udvalgt denne Verden,
 hvori vor Jord-klode med os Mennesker
 havde sin Sammenhaeng, altsaa udfordret
 hans guddommelige og fuldkomne Egen-
 staber, at denne Verden, som den beste,
 maatte udvælges og stabels, uagtet han
 forud saae, at Mennesket paa denne Planet
 (denne Jordklode) vil falde og synde; ja
 uagtet han og saae, at endel Engler (der
 ere endnu av et ypperligere og helligere
 Dæsen end vi) og ville falde; thi deres
 Stabelse hørte op til den beste Verden, og
 at denne er den beste, kan ei slaae Feil, siden
 den alvise store Gud har udvalgt den, det
 er: staaet den; ja en Verden gandste uben-

moralsk Onde) om den og var muelig, som jeg ei croer) ville have blevet den sletteste til hans Hensigt, det er: til hans Eres Udbredelse. Vil du spørge: Saa kunde da den beste Verden ei være gantste frie for Synd? Jeg svarer reent ud: Den kunde ikke. Gud har udvalgt denne; altsaa er den den beste, og deri er dog Syrd. Spørger Du videre: Han kunde jo have udvalgt en uden Synd, ssom mindre godt i den? Jeg svarer: Nu, jeg og et andet usfuldkommen Menneske kunde saa giøre; vi indseet mange Ting, gribe dersor ofte til det ringere for det bedre; men taenk ei saa nedrig om den store og fuldkomne Gud; han udvælger altid det beste. Nu maa Du jo tilstaae, at hans Hellighed hader al Synd, at den Synder hænger ved denne beste Verden, er imod hans foregaaende Billie; men fordi visse Synder hange uovloselig ved den beste Verden, (nemlig de onde Englers og Menneskeis Synd) saa tillader hans besluttende Billie den dog. Altsaa seer Du, kære Ven! at den Distinction eller Forskiel, som man giør paa enten Guds eller et fornuftig Skabnings foregaaende Billie,

lie, og dens tilladende og besluttende Billie,
har sin gode og rigtige Grund i den sunde
Fornuft, for hver en, der ellers vil bruge
en sund Fornuft.

Lad os nu av alt det foregaaende betrags-
te Guds uendetige fuldkomne Egenstaaber:
Han saae av Evighed (Du veed nu av det
foregaaende, hvad Evighed der passer sig til
Gud, hvor alt hvad der faldes Tid udesukkes)
hvorpaa mange Verdener der bare muelige:
Hvilken ubegribelig Forstand! Han vidste,
i hvilken Verden de bequemmeste Midler
fandtes, hvorved hans endelig Hensigt best
kunde udføres og befordres: **Hvilken uen-**
delig Viisdom! Han foretrækkellet den fuld-
komneste Verden fremfor de ringere og min-
dre fuldkommere: **Hvilken uendelig God-**
hed! Han har frembragt av Muelighed til
Virkelighed, eller stapt denne Verden, som
den beste og fuldkomneste: **Hvilken ubegri-**
belig Almagt! Han fornærer sig over, at
hans Skabninger, seer de fornuftige, for-
fremmes stedse i Fuldkommenhed: **Hvil-**
ken urandsagelig Kierlighed! Han deler
saaledes sin Godhed rundeligt ud til alle sine
Kre

Kreature, for at giøre den fuldkommere til sin Hensigtes Befordring, ei i Blinde, men som hans Visdom det best indseer! Hvilk en uendelig Retfaerdighed, som derfor og undertiden unddrager visse sin Godhed, til at giøre dem des mere fuldkomne! Hvor er alt moralst Onde eller Synd, som er en Hinder i hans Billie og Hensigt, ei hans fuldkomne Væsen imod! Hvilk en ubegribelig Hellighed! Men endnu rester en hans Egenstab, som Fornuften mindst veed av at sige, nemlig hans Kierlighed til hans elendige Kreaturer, som han og elsker og vil forbedre efter det Godheds Maal, som er hos dem, og det blir hans Barmhertighed.

Nuer gandste vist Guld og hans Egenstab er uendelig fuldkomne, og ingen Ting uden for ham kand sætte ham Grændser; men den ene hans hellige Egenstab sætter ligesom Grændser for den anden, eller (for at bruge et mildere Ord) ligesom holder den anden tilbage. Saaledes strækker høje Almagt sig til alle muelige Berdener, men hans Godhed udvælger kun den beste. Hans God-

Godhed strækker sig til alle muelige Skabninger, men hans Visdom udvælger kun dem, der passer sig til den fuldkomneste Verden. Hans Barmhertighed strækker sig til alle elendige og faldne Kreaturer, men hans Visdom, Hellighed og Retfærdighed bøyer den kun til visse hans Skabninger; og alt som hans endelig og store Hensigt, nemlig hans Eres Udbredelse, udfordrer det. Håndske vist strækker hans Barmhertighed sig ei allene til de faldne Mennesker, men og til de faldne Ander, nemlig Dievlene; men hans Hellighed og Retfærdighed tillod ham ikke at sende de sidste en Forlosser. Hvad Aarsagen var, hvorfor han ei kunde og ville forløse dem, kand vi Mennesker vel umuelig begrive; thi vi kand ei indsee Sammenhængen av alle de Midler, han best bruger til at naae sin Hensigt. Dette synes vi kun at kunde kige ind i, nemlig, at de, som var av saa hyperlig Døsen og Natur, og stubte i saa fuldkommen en Stand, og dog, uden at være forsørte av nogen anden, frivillig og av egen Drift have sat sig op mod Skaberren. Kand man dog ei andet end laste en

Res

Regent, og beskyldte ham for en utidig Med-
lidenhed og Barmhertighed, naar han la-
der en rebel Undersaat gaae ustraffet, som,
efter at han var oversat med mange Bel-
gierninger, og ophevet til øverste Børdig-
hed, dog uden mindste Alarsag rebellerte
mod ham, og vil være ham lig i Ere,
Magt og Myndighed; men ei alle andre
Undersatttere ville støde sig derover, laste
og foragle saadan Regent? Havde Ska-
beren givet de onde Aander, Dievlene, og
en Forløser; saa synes det ganske vist, at
de hellige Engle og andre Guds fornuftige
Skabninger havde haft Alarsag at støde
sig derover, og maaske mange flere havde
giort et Fald; Men nu Guds Hellighed
og Retfærdighed ytrer sig i Dievlenes ævi-
ge Straf, have de Alarsage nok derav at
ære ham, og, efter Skrifstens Talemaade,
at udraabe: Hellig! hellig! hellig er du,
Ere Gud Zebaoth! Hans Barmhier-
tighed strakte sig og til Menneskene som
vare faldne, men paa en Maade, som hans
Hellighed tillod og samtykte; de vare av
et ringere Væsen end de faldne Engle, og de
vare forsørt; hans Hellighed hindres der-
fore

sore ei hans Godhed og Kærlighed at strække sig til dem, og ved et Frelsnings Middel er bevise dem Barnhertighed; og ved des samme gav han de hellige Aander og fornuftige Skabninger en nye Prøve, paa sin guddommelig Biældom, nemlig, at i den eene Gud av Æsen er dog tre Personer; paa sin guddommelig Forstand, at udfinde derav et Middel til Menneskets Opreichning; paa sin guddommelig Kærlighed, at dette Middel skulle være hans eenbaerne Son; og endelig hans Sons ubegrifelig Menneske-Kærlighed, at ville blive Menneske tillige, og som Menneske opfylde Guds Lov og lide Straf, alt i Menneskets Sted. Al denne Guds Biældom og Kærlighed, eller denne store Prøve paa samme, havde venstelig ellers bleven skjult i al Ewiged for de hellige Engler og andre fornuftige Skabninger; men hvor hen Anledning have de nu ikke at øre og ophøie Skaberens herfore? Hvor glædet sig ikke og ørede ikke den store Engle-Skare Gud Jule-Nat over dette? Luc. 2 R. 13, 14 v. Ma ikke nok haade Englene, som begiere at see ind i denne Guds
E Hem

Hemmelighed, i Petr. i R. 12 v. saavel som vi Mennesker, ja ventelig mange flere fornuftige Kreaturer (for hvilke plurielig denne store Guds store Hemmelighed er aabenbaret) hvor maade og vi ei udtryde, ligesom Paulus: Rom. ii R. 33 v. O! Rigdoms Hvb, haade paa Guds Bisdom og Kundskab! hvor usporlige ere hans Veie, og urandsigelige hans Domme?

Men, naar nu mange Mennesker ved Vanrøe forskærmer denne nye Maade, og saaledes falder ligesom anden Gang, kand det da vel være Guds Bisdom, Hellighed og Retfærdighed anstændigt, at tage dem igien til Maade, eller lade sin Barmhertighed strække sig paa nye til dem? Sandelig, min Gen! det lader ei anstændigt for Guld, eller begribeligt for mit Hornuft; men jeg troer, at alle hellige Engle og andre hans hornufrige hellige Kreature ville siode sig derover, om han igien skulle tage dem til Maade, og lade deres Straf ovhøre; Al saa blir det vel overeenstemmende med den sunde Hornuft, at deres Pine blir uendelig og æwig. Sagen

et vel denne, Kjære Ven! Du foresæller
Dig Guld, som et Menneske; Du fore-
stiller Dig hans Godhed uden Forstand,
hans Kærlighed uden Biisdom, og hans
Naade og Barmhertighed uden Hellighed
og Rejserbighed. De Ærder, som ere
hos os Mennesker, ere altid blandede med
Skæbeligheder: Hos vores endog billige
Vrede blander sig Bitterhed og Hevngier-
righed, hos vor Barmhertighed en ues-
tertænksom og kælen Omhed, og saaledes
i alle vore Ærder og gode Egenstaber. Men
hos Guld er det ei saa. Hans Egenstaber
ere fuldkomne, uden mindste Passioner.
Vel beskriver Skriften os Gud undertiden
paa menneskelig Biis. Saaledes siges
hans Vrede brændende; at han vil hævne;
at hans Indvolde røres i ham av Medlis-
denbed. Men Du, som en vittig Mand,
veed nu vel, at slige Ord bruges impro-
prie og uegentlig, propter emphaein. Men
hos Guld, som et reent og fuldkommen
Væsen, ere alle hans Egenstaber ligesom
uindskrankede, uden saavidt de temperere
hinanden, saa og uden al Skæbelighed
og Passion. Altsaa sees, at Guld maa

fornuftigvis ævig straffe alle bantroe og
ugadelige Mennesker, der forsinaer Maas-
den i Forsoneren; og fornuftigvis band vi
ei andet end slutte med Paulus 2 Thess.
1 K. 6, 8 og 9 v: At det er retfærdigt
hos Gud, at betale dem Trængsel, som
trænge de Fromme, og med Hilsue at
give Hævn over dem, som ei ere Gud og
Jesus Christi Evangelio lydige, til at lide
Straf og æwig Fordærvelse fra Herrens
Ansigt. Skulle han ei det giore, maatte
alle hans andre fornuftige Skabninger,
der ere Million tusinde Gange flere end alle
Mennesker, ja saa maatte hans mange
Million tusinde hellige Engle stode sig over
en slig Barinhertighed og Kærlighed, som
ganske vist er uendelig, men dog blir li-
miteret av hans ligesaa store Hellighed og
Retfærdighed.

§. 4. Dit fierde Bevis eller Argu-
ment taer Du derav, at efter den almin-
delige Meening blir neppe den tusinde Deel
Mennesker salige og frelste; og saa skulle
Dievelen være mægtigere til at fane flere
Fordomme, end Christus og hans Fyldest-
giorelse

gjørelse til at frelse. Men, Kiære Ven! I
 siden Du er føre saa stort as udbrede Guds
 Godhed og Kiærighed, hvi udstrækker Du
 den da og ei til Djevlene; og lærer deres
 Forløsning illige? Jeg veed ei rettere,
 end at Din Auter, D. Petersen, i hans
 Bog, kalder: Widerbringen aller Din-
 gen, jo lærer saadant; og sandelig, naar
 jeg skulle falde til nogen av Eders Mee-
 ninger, saa har hans Meening mere Skin-
 end Din. Men enten man vil anlæge
 hans eller Din Meening; saa maa man
 dog sætte Guds Hellighed og Retsfærdighed
 tilsidste, som Guld bevare mig fra! Er hans
 Kiærighed og Varmhertighed uendelig,
 sandelig hans Hellighed og Retsfærdighed
 er ligesaa. Ingen Ting uden for Guld
 kand sætte ham Love og Grændser; men
 han er sig selv en Lov; og den ene hans
 fuldkomne Egenstab sætter ligesom Love
 for den anden. Du forestiller Dig, at
 efter den almindelig Meening skulle de
 fleste Mennesker ævig fortæbes. Du reg-
 ner de to fredie Parter til Hedninger eller
 Tyrker, og av den ene fredie Part regner
 igien knap en fredie Deel for sande eller

evangeliske Kristne, og av disse Igien kun
meget saa, som dse i en land Troe. Kiære
Ven! derle er en grusom og forstættelig
Regning. Strækker Du Guds Barm-
hertighed yde ud, saa er Din Barmhier-
tighed des mindre. Jeg skulle snart troe,
at Du er av den Meening, som saa man-
ge andre, nemlig, at foruden negle tu-
nde Engle, har Gud ingen andre for-
nustige Skabninger, end os Mennesker;
da derimod den funde Fornuft siger mig,
at ligesom den Planet, vi Mennesker be-
boe, nemlig vor Jord-Klode, neppe er at
regne som eet Tal mod en Million behoede
Planeter, og vi Mennesker ali saa kun som
eet Tal mod de mange utallige Million
fornustige Skabninger, som Gud har an-
dre Steder; at de onde Aander, Dievle-
ne, der vel ere mange (thi der var en
Stok, en Legion, det er 6000, i en Be-
sat) saa er dog deres Tal ei at regne, uden
som Een mod mange Tusinde; thi at Guds
hellige Engle ere utænkelig mange, vises
os av mange Skrifstens Steder: Ebr. 12
K. 22 v. Aab. 5 K. 11 v. Dan. 7 K. 10 v.
og flere Steder. Sæt nu, det blev os
aabenz-

aabenbaret, at blandt disse mange tusinde
 Planeter var een, hvis Beboere havde re-
 bellered og sadt sig op mod den store Guld,
 dog havde hans Barmhertighed fundet et
 Middel, uden at fornærme sin Hellighed,
 til at frække dem, og give dem dette Mid-
 del; Sæt nu videre, at mange af dem
 endnu foragted samme Middel, og saales-
 des paa nye rebellerte, og at Gud ævig
 forskod dem: Vil Du da ei holde fore, at
 han gjorde Ret? Vil Du ei rose og ære
 saavel hans Hellighed, som Kærlighed?
 Vil Du ei tænke, han har Tilbedere nok
 alligevel, som ære ham tilbørlig, og op-
 høie saavel hans Retsærdighed, som God-
 hed? Om nu endog alle Jordklodens Men-
 nesker bleve forstudte, (som Gud ikke Lov!
 ei skeer,) havde han ei hellige Tilbedere nok
 foruden dem? Om nu end endeel hans
 lander og Engle, som synede, og syn-
 melig satte sig op imod ham, ere stede
 til Helvede, og antvordede hen at bevares
 til Dommen, som Petrus siger i hans 2
 Epistel 2 R. 4 v. saa er dog deres store
 Tal ei at regne som eet mod en Million.
 Har Guld da ei hellige Tilbedere nok allis-
 gevel?

gevel? Men Du vil svare mig: Den storsie Deel av Mennester blir dog fordomt, og neppe den tusinde Deel salig; saa Satan vinder dog med at faae de fleste fordomme. Din Talemaade er heel haard, og ester mit Lykke uanstændig. Den Strid, som engang blev declarered i Paradis mellem Ovindens Saed og Slangen, den har gandstæ vist Slange-Eræderen, Loven ab Iuda, vundet, da han paa korset knusede Slangens Hoved. Ja, varer Du, endnu blir de fleste fordomme; thi mere end den halve Deel Mennester ere Hedninger, og blandt de Christne er neppe den credie Deel ab den rene og sande Guds Ørkelse; og ab de, som har den sande Værdom, ere dog kun faa, som doe i en sand Troe. Sandelig Din Regning kommer mig underlig for. At den halve Deel Mennester kand faldes Hedninger eller Afgudsdyrkere, der intet have vidst om Guds aabenbarede Ord, skulle jeg tvisle paa, naar man sammenregnet en hver Alder fra Skabelsen ab til nu. Fra Skabelsen ab til Syndfloden, som var en Etd ab 1656 Aar, kand man vel intet Hedenstab

stab regne; thi efter Mosis Fortællelse
 i M. B. 6 R. bestod ei deres Ugudelighed
 i Afgudsdyrkelse, men i et løsagtig og
 overtaadig Levnet, som bekræftes av Christi
 Ord Matth. 24 R. 38 v. og Euc. 17 R.
 26, 27 v. Og seer man til de Fædres
 lange Alder; saa kand man heel vel slutte,
 at Guds sande Dyrkelse og hans Aabenba-
 relse om Frelse ved Qvindens Saed har
 længe været dyrket og æret af Seths Afkom-
 som Moses kalder Guds Sonner; thi A-
 dam levede over 900 Aar av den Tid; og
 da Enoch, virkelig en Retfærdigheds Præ-
 dikant i sin Tid, blev optaget, var alle-
 rede mod tusinde Aar af Tiden henne; ja
 Seth, som Stamfader for de saa kaldede
 Guds Sønner, levet 1042 Aar hen i Tis-
 den, som alt kand udregnes av M. B.
 6 R.; saa at den mestre Tid har Guds sande
 Dyrkelse floreret, i det mirdste blande den
 halve Deel af det menneskelige Kion, nem-
 lig Seths Afkom. Efter Syndfloden seer
 man av Kristens Historie, at Afguds-
 dyrkelse har et strax, men langsom tiltaget;
 den nævner ei Afguder, førend i Jacobs
 Tid, da han flygted fra Laban og Rachel

stial sin Faders Billeder, i M. B. 31 R.
19 v., og da var alt over 600 Aar fra Flo-
den og 2200 Aar fra Skabelsen totalebne.
Og naar man overvejer de sundeste og sand-
færdigste Historier af alle Nationer, seer
man, at deres første Fædre ei have været
Asgudedyrkere, men deres Religion næsten
været den naturlige, som vi see av Beret-
ningerne nu omstunder hos Chineserne.
Det er vel saa, at fra Israels udgang av
Ægypten, alt til Christi Hødie, synes
den sande Gudsdyrkelse fast allene at være
indskrænket til den eneste Nation, Israels
Born, skjent Gud ej har ladet sig uden
Bidnesbyrd blandt de mægtigste Nationer
av Hedningene i den Tid; Saaledes varer
Israels Born over 200 Aar i det florescen-
de Ægypten fra Jacobs Død av; en Jo-
nas prædikede Omvendelse i Nineve, den
store Hoved-Stad i det da florescente mæg-
tige assyriske Rige. Ved Gangslets Tid
var en Ezechiel i Babylon, og en Daniel
baade i det babyloniske og persiske Hof,
hvori man seer deres hellige Levnet og Lær-
dom ei har været forgjæves, saa at endog
en Nebucadnezar og Darius maatte ære
Israels

Israels sande Guld, Dan. 4 K. 34 v. til
Enden, og 6 K. 25 v. til Enden. Gaaer
vi til det nye Testamente Lider, fra vor
Frelseres Opstandelse ab; hvor bredde E-
vangelii Lys sig da ei ud? ei allene blandt
mange andre hedenske Nationer (saa vi
endnu finde Lewninger av Kristne i Aetio-
pien, midt i Africa, og av de saa kaldede
St. Thomas Kristne i Indien) men i sær
over det ganske romerske Monarchie, der
da indbefattede de mest florerende og mest
bebygde Lande i Verden; saa at inden 300
Aar var det hele romerske store Rige Krist-
ne, og siden er jo hele Resten av Europa,
Sid ester anden, blevet Kristne, ja for
omtrænt 300 Aar nu siden er Evangelii
Lys udbred sig fast over alt i det store og
vidtloftige America eller Vestindien. Men
jeg vil nu gaae dette forbie; Jeg vil nu
sætte, som Du siger: At, naat man reg-
ner alle Verdens Aldere og Lider sammen,
at da den halve Deel Mennesker vare og
ere Hedninger; og at nu omstunder iblandt
den halve Deel, som kaldes Kristne, er
ueppe mere end tredie Parten, som be-
sklader sig til den sande evangeliske Kirke:
Men,

Men, hvad flyder derav, Ridere Ven!
Det lader som Du vil fradommme alle dem
Salighed, der er uden for den rette evan-
geliiske Kirke og Religion. Saa fri som
du er til at udbrede Guds og Christi Naas-
de og Barmhertighed, end og ved at for-
nærme hans Viisdom, Hellighed og Ret-
færdighed, saa lidet, indstrækket og, om
jeg maatte sige det, saa grum og fast u-
mennelig er Din egen Barmhertighed.
Du veed dog den hellige Daab er brugelig
hos alle kristne Sekter for smaa Barn,
undtagen hos Anabaptisterne; Du troer
vel og de Christi Ord: At hvo som croer
og bliver dobt, skal vorde salig; Altsaa
maa Du tilstaae, at alle de kristne Barn,
av hvad Sekt Forældrene end og ere, som
dei i deres unge og spæde Aar, blive sali-
ge. Videre for jeg svørge Dig: For Du
vel nægte Tyrker, Jøder og Hedninger
deres unge og spæde Barn, som dei, Sa-
lighed? Nogle saa værde, saavel hos de
Reformerte, som evangeliske Lutherste,
have været saa haarde; men de fleste og
sundeste tilstaae, at de baade kan blive og
bliver og salige; Men det hedder derfor ikke:
En-

Enhver, som ikke troer og ikke bliver
døbt, men der staer alle: Enhver,
som ikke troer, skal fordommes. Gud
har bundet os til dette Saligheds Middel,
som vi inderlig maa glæde os ved, og ei
høit nok kand stække; ja vee den! der skis-
deslos omgaaes samme dyre Middel. Men
Gud har dersor ei bundet sig til Middel.
Uden Troe blive vore smaa døbte Born
ei salige. Du veed vel, at Vandet i sig
selv ei gør det, men Ordet og den Hellig
Aand, som ved Vandet virker Troen hos
dem. Kand nu Guds Hellig Aand ei vir-
ke Troen uden Middel, uden Daab og
Vand hos Hedningenes, Tyrkers og Is-
ders Born? Jeg mener enhver retskaffen
og fornuftig Kristen maa tilstaae det. I
det gamle Testamentes Tid havde de ei
Daaben; og vil Du sige: de havde Om-
skærelsen i den Sted; saa havde dog ei
Hædrene for Syndfloden, ja efter Floden
til Abraham, alt var 100 Aar, i M. B.
17 R. 24 v. hverken Omsskærelse eller
Daab, hvilket var en Tid av 2000 Aar
fra Skabelsen af, og dog ter vel ingen
nægte, at Gud ved sin Aand har virket
Troen

Troen paa den tilkommende Messiam i
dites unge og swæde Børns Hierter; som
dsde i saadan Alder. Alisaa har Guld ei
bundet sig til Middel, paafølgelig vist nok
ligesaa vel vil, som land, ved sin Aand
virke Troen paa den allerede aabenbarede
Messiam, vor Frelser, i alle Jøders,
Tyrkers og Hedningers Børns Hierter;
ihi Born land ingen Modstand giøre mod
Aandens Arbeide; og hvor ingen Mod-
stand skeer, arbeider og Guds Aand Troen,
og ved Troen tillegner dem Christi Hyldesti-
givelse og Hellighed. Siger ei Christus
selv om smaa Born Math. 18 K. 6 v.
Marc. 10. K. 14 v. Hvo som forarger
en av disse Smaa, som trøe paa mig; og
et ander Sted siger han om Born: Guds
Rige hører saadanne til. Naar vi nu
oversee de aarlige Lister paa Døde og Fød-
de, finde vi, at næsten den halve Deel av
dem, som døe, ere smaa Born, om hvis
Salighed vi derfore med Grund land have
det beste Haab, ja vi land sige med Bis-
hed om dem, det David sagde om sit Barn
som han havde avied med Bethseba; hvilket
døde paa 7de Dag, altsaa ei endnu var
dø

omstaaret: 2 Sam. 12 R. 18 og 23 v.
 Jeg kommer til dei, og det ei til mig.
 Altcaa var han vis paa, Barnet var hos
 Gud; uagter det endnu ei havde faaet
 Omstærrelsens Sacramente. Av alt dette
 blir det klart nok, at alle spæde og unge
 Born, som doe, de dee i Troen, virked
 av Guds Aaland i deres Hierter, vaafsol-
 gelig blive salige, hvordanne endog Foræl-
 drene ere, og hvad Religion de end og ha-
 ve. Og saaledes kand vi med Grund si ge,
 at omtrent den halve Deel av det menne-
 skelig Kjøn blive frelste for Christi Fortie-
 nesses skyld, den de ved Troen, virked av
 Aanden, annamme, skont paa en os ube-
 gribelig Maade. Lad os nu gaae til vorne
 Mennesker, som kand giøre Aanden Mod-
 stand, som, des verre! de fleste og giøre.
 Der synes det, at Du udelukker alle dem
 fra Salighed, som leve og doe uden for
 den sande evangeliske Kirke. Hvor ubarm-
 hertig er Du dog ikke! Jeg vil nu gaae
 forbis vore Brodre, de egentlig saa fulde-
 de Reformerte, hvilke, om de end skulle
 faa os i et par vigtige Poster, har dog
 Guds Ord rigelig iblandt sig, enhver kand
 læse

frit Bibelen, de lære, at Christi Forties-
nesten er eneste Grund til Salighed, og at
samme ved en levende Troe skal annam-
mes. Lad os nu gaae til de andre Krist-
ne, Menonister, Øvækere, ja Roman-
Katoliske. Ricere Ven! vogte Dig, og
nægt ei alle dem, som døe i den Lærdom,
Salighed. Du veed, vore egne Theologi
og Lærere gisre det ikke. Gåndstæ vist
kand man med Billighed frugte for Daven
og hans Klerisie, og de fleste Munke, som
veed bedre; men derfor at domme ilde om
alle katolske Kristne, og fradomme alle
Øsende iblandt dem Salighed, det be-
vare mig Gud fra. Er end deres Lær-
dom blandet med megen Tant, saer med
Helgenes afskyelig Dyrkelse; saa leres
dog blandt dem Christi Manddoms An-
nammelse, hans Dod, Fortieneste og Op-
standelse. Hvor mange av dem leve ei et
ret exemplarist Levnet? Og hvor ørbare
leve ei de saa kaldede Øvækere? Kand vi
andet, end have godt Haab om mange?
Lader os glæde os, som have Lærdommen
renere, men lad os ei domme saa umen-
nestelig om alle andre. Skulle jeg domme
umilde

umisldt om nogen, skulle det være Socinianer og Jøder, nemlig de Vorne blandt dem; de Første nægte Christi Guddom, og de Sidste bespotte ham. Men jeg overslader dem Guds Dom, hvis Væie og Domme ere gandske anderledes end vores. Nu vil vi gaae til Tyrker, eller Mahometaner og Hedninger. Vil Du domme alle vorne Døende blandt dem til Jordommelse? Jeg veed nok, de fleste vores Theologie ere saa haarde, men dog ei alle. De have jo Fornuftens Lys. Det tilstaaes, at en kristen Philosoph gandske vist kand bruge Fornuften langt bedre og færdigere, end en hedensk Philosoph; thi han har haade Alabenbaringen og Fornuftten. Men vil enhver Hedning eller Mahometan med Glid bruge det Fornuftens Lys, som han har, og ved Bon og Paakaldelse til det høieste Væsen stræbe at leve derefter, jeg er vis paa, han enten derved bliver frelst, eller Gud giver ham, paa hvad Maade det og skeer, et større Lys. Vor Frelsere holder gandske vist sit Øste: Math. 7 K. 8. v. Hvo som beder han faaer, og hvo som leder han finder.

F

Peder,

Veder; da han kom ind til Cornelium,
en romersk Officer og en Hedning, A. G.
10 R. 34, 35 v: Nu befinder jeg i Sand-
hed, at Gud anseer et Personer; men hvo
iblandt alle Folk, som ham frygte og
gjør Ret, er ham behagelig. Lad os ei
med nogle Umilde kalde alle dydige Hed-
ningers gode Gierninger for splendida pec-
cata eller Skins Synder; men mærke
Christi Ord, Math. 8 R. 11 v: At man-
ge skal komme av Øster og Vester, og sid-
de til Bords med Abraham, Isach og Ja-
cob i Himmeriges Rige, og det just i An-
ledning av nok en Hednings eller romersk
Officers Tro; og Luc. 13 R. 29 v: Og de
skulle komme fra Øster og Vester, fra Nord
og Synder, og sidde til Bords i Guds
Rige. Disse Ord talede Christus just i An-
ledning av at en Jøde, og uden Tvivl en
Phariseer, der fordømte alle andre Na-
tioner, spurgte ham, om der blevet saa sa-
lige? see 23 v. Disse Folk meente, liges-
som Du i Dit Skrift, at ingen blir salig
uden for den sande Kirke. Tænk ikke, at
jeg her vil forsvarer alle Mahomedaner og
Hedninger, og gjøre dem salige; Nei, dess-
verre!

verre! de fleste (jeg taler nu om vorne
Mennesker, som kand bruge en sund For-
nuft, og dog misbruge det lidet Lys, Gud
har givet dem) gaae den brede Vej til For-
dommelsen; saavel som de fleste Kristne,
endog i den evangeliske Kirke; thi blandt
de Vorne, saavel Hedninger som Kristne,
har det Sted, som Christus siger, Math.
7 K. 13, 14 v: At de fleste gaae igjenneit
den vide Port og paa den brede Vej til
Fordommelsen, og den mindste Deel gten-
nem den nævne Port og paa den trange
Vej til Livet. Vil nogen spørge mig: Om
gotlose Hedninger skal dømmes ligesaa
haart som en gotlos Kristen? da tor jeg
gaaestse vist svare Nei; thi den Svend,
som veed sin Herres Billie, skal straffes
med mange Hug; og av den Svend, der
var 5 Pund betroet, blev og fordret 5
Pund; men den, der var kun eet Pund
betroet, blev og kun fordret eet Pund av.
Enhver skal dømmes efter den Kundstab
han har, og dog har misbrugt, og ei vide-
re. Det er som Paulus siger, Rom. 2
K. 12 v: Hvilkesomhelst, der have syndet
uden Loven (Guds gabenvarede Ord) de

omkomme uden Loven, og de, som have
syndet i Loven, de skulle dommes ved Lo-
ven. Vil nogen videre spørge: Blive da
dydige Hedninger salige uden Troen paa
Christum, siden de vide intet om Evangelis-
um og Christi Fortieneste? saa svarer jeg:
Det blive de gandske vist ikke. Men jeg
maa igien spørge: Virker Aanden ei Troen
i smaa Børns Hierter, uagtet de ei kand
høre og forståe noget av Evangelio og
det aabenbarede Ord? Kand han virke
Troe i Børns Hierter, som ingen Mod-
stand giore, hvorfor og ei i en dydig Hed-
nings Hierte, som med Suk, Grind og
Ben anholder om Guds Barinhertighed
og Hjælp mod sine Skræbeligheder? De
have dog et Guds Ord aabenbaret i den,
Rom. i K. 19 v. og vi vide ei Guds Veie
med saadanne, saer i Dødens Stund.

Maar vi nu, Kære Ben! overbele
alt dette upartisk, og vi sammenregner
alle smaa Børn, som dse, og dertil man-
ge Børne, ei allene Kristne, men end og
nogle dydige Hedninger, saa troer jeg sik-
kert, og enhver Fornuftig og Menneskes-
tierlig

Kierlig Dommede maa tilstaae, at vi
sikker paa hin store Dag vil see den halve
Deel, og maaske mere av det menneskelig
Kien frelse og salige, og ingen fordomre,
uden de, som have levet uretfærdige mod
deres bedre Overbevisning i Hiertet; og
da blir det vist retfærdigt hos Guld at be-
tale dem øwig Trøngsel. Og saaledes kand
dette Dit Argument og deri giorde Be-
regning ei holde Probe.

S. 5. Dit senste Argument eller Be-
vis taer Du av Guds uendelig Kierlighed,
og fremforec det deilige Sprog i Joh. 4
K. 8 v. Men, Kære Ven! hvor miss-
bruger Du ei her dette Sprog? Hvor kand
Du vel herad trække den Folge, at fordi
Gud er Kierlighed, dersor skal alle For-
dumte engang frelses af Pinen? Apostelen
Johannis Hensigt i dette Kap., seer fra des
7 v. av og til Enden, er, at opmuntre til
den Troens rare Dyd, Kierlighed, og ved
dersor ikke stærkere Opmundring dertil,
end at Guld er Kierlighed; og for at visse
os, hvor hei og stor samme er, siger han
i 9de og 10de v: Den var saa hei og ube-
gribes

griselig, at han sendte os sin Son, og det førend vi elskte ham; og saaledes farer han fort siden i dette hele Kap. at opmuntre til Kærighed, og at beskrive en ret Kristelig Kærighed. Vil du av Guds uendelig Kærighed, og fordi han elsker alle sine Skabninger, udbrage den Folge, at han dersor vil frølse de Fordomme av Pinen, saa maa jo og derav folge, at han vil frølse Djevlene med; thi de være langt ypperligere Skabninger og av højere Væsen og Natur end vi. Gandske vist elsker Gud alle sine Skabninger, og meddeler et hvert af dem saa meget godt, som de kan modtage, et hvert efter sit Væsens Natur, og for saavidt enbver Skabning tjenet til hans store og endelig Dymærke med den hele Verdens Skabning, nemlig hans Eres Erkiendelse og Udbredelse. Men dersor elsker han ei alle sine Skabninger lige høit, og paa een og samme Maade; Han elsker de umælende Kreaturer, men ei saa høit og paa den Maade, som os Mennesker; Han elsker os, men sine hellige Engle endnu paa en højere Maade. Sagen er denne med Dig uden Twyl, Du vil halvere Gud; Du vil kun have en kærlig og harmhiertig Gud.

Gud, men ei en hellig og vis Gud. Det
ere nu saa mange Sprog i baade det gam-
le og nye Testamente, som siger at Gud
er hellig og at Kristus er hellig. Om jeg
nu derav vil giøre denne Slutning eller
Syllogismus, at fordi Gud er hellig, og
ester sin Hellighed maa straffe al Synd,
derfor vil han evig straffe de faldne Mens-
nesker. Du vil ganske vist forundre Dig
over saadan Slutning, og Du havde Ret
deri. Den ene hans høje Egenskab er en
Lov for den anden, og ligesom indskränter
den anden. Derfor strækker hans Kærlig-
hed sig saa vidt, som hans Hellighed og
Giisdom tillader. Og endelig gaaer det
uden Twivl Dig, som mange andre, der
forestille sig Gud, som et Menneske, og
maaler hans Egenskaber med de usfuldkom-
ne Hyder, som findes hos os Mennesker.
Et Menneske av et smit og kærlig Gemyt-
te viser ofte sin Godhed ubetænksom; Et
hidfig og nidskær Gemyt straffer ofte uden
Maade og uden Betænksomhed, og med
en Slags Bitterhed; og anderledes kand
det ei være med Menneskene, der ei ind-
seer alle Marsager til en Stierning, og alle
de Folger, som flyde derav. Men gand-
sse

ste anderledes er det med den fuldkomne
Gud. Hans Blidom indseer alle Ting
paa eengang med alle sine Folger, og der-
for syrer saavel hans Kærlighed som Ret-
færdighed, at ingen af dem gaaer uden
for sine Skranker, saa at hans Retfær-
dighed og Straf overs aldrig uden Godhed,
og hvorfra al Bitterhed er borte, og hans
Godhed aldrig uden Hellighed; saa at i
hans Straffer er endog Godhed, og i hans
Kærlighed baade Blidom og Hellighed.
Kand nu de fordelede Aander, nemlig
Djævlene, deres øvige Straf og Vine
bestaae med Guds Kærlighed og Godhed,
som den ganske vist kand, saa kand og de
fortabte Menneskers øvige Straf ligesaa
bestaae dermed. Og alisaar horifalder af
sig selv al Din Raisonement og alle Dine
Slutninger i dette Dit Bevis, og kand
ei andet end ansees for Exclamationer og
somme Ord. Det Erexempel Du taer i
Dit foregaaende 4de Bevis av Kong As-
grippa, hvorom tales i Ap. G. 26 k. at
da Paulus holdte sin Forsvars Tale for
ham og den romerske Stadtholder Festus,
og i samme viiste, at Jesus var den san-
de

de og av Propheterne omspaaede Messias,
og at da Agrippa siger i det 28 v: Der
fattes et meget i, at Du jo overtaler mig
at blive en kristen, derav mener Du, at
Troens Sæd var alt begyndt i ham; men
Du taer nok feil; thi av Pauli Ord til
ham i det 27 v: Troer du, Kong Agrippa! Propheterne? jeg veed Du troer; kand ei
uddrages videre end en historisk Troe. Jeg
undres paa, Du ei tog Erempl af For-
ræderen Judas; hos ham var virkelig en-
deel av Troen, nemlig Fortrydelse over
sin Synd i en høj Grad; men Trosten og
Tilliden til Christi Fortieneste fiktedes.
Men disse og andre Exempler kand ei for-
vilde os. Lad Agrippa end have været paa
en god Vej, ja lad ham end og have været
omvendt (som han ganske vist ei var) kand
derfor en Troende og Retsærdig ei falde
fra sin Retsærdighed og blive uguadelig, og
en Uguadelig blive omvendt og retsærdig?
Du nægter det vel ikke? thi naar Du læ-
ser Proph. EzechIELS 33 K. 12 og 13 v. seer
Du det med klare Ord. Jeg veed ei, hvad
Du mener med dem, som Du siger rykkes
bort i en halv Omvendelse, og dog ei strax
blive

blive salige; Men er Du dermed Anger og
 Fortrydelse over Synden; saa blir det vel
 Beien til Omvendelsen, men endnu ei Om-
 vendelse i sig selv, saa længe Troe flettes;
 thi Fortrydelse uden Troe kand blive til
 Mistviol. Men mener Du derved virke-
 lig Troe, nemlig Tillid til Guds Kier-
 lighed og Barmhertighed for Christi skyld,
 saa er Du for ubarmhertig, at fradom-
 me saadanne Salighed. Du veed dog vel
 av Guds Ord, at hvor lidet Troen er,
 saa forsmaaer Guld den ikke, men frelser
 saadan en Siel; thi han forsikrer selv Es.
 42 K. 3 v., som Math. 12 K. 20 v. igien-
 lager: At han ei vil udslutte den rygende
 Hør thi det er ei Menneskets Troe og
 Tillid, men Christi fuldkomne Fortjeneste,
 som den svage Troe forlader sig paa, der
 frelser saadan, og saadan en kommer gand-
 ske vist ei i Din saa kaldede tusinde Aars
 Hordsmølle, men frelses. Ikke skulle jeg
 troe, at Du vil have alle dem, der hastig
 bortrykkes, i Din tusinde Aars Vine? Be-
 vare Dig Gud derfra! Den alvise og tilli-
 ge gode Guld, som seer best, hvad Tid der er
 bequemmest for et Menneske, taer nogle
 hastig

hastig og nogle langsom bort, og mange
av dem, som rykkes hastig bort, døe der-
for gandste vist salige, uden at komme i
Din Skærs-Jld, eller tusinde Aars Pine.
Og, Kiære Den! lad os engang forestille
os Helvede og Pineu, og Menneskenes
Stæle-Lilstand i samme, saavidi vi baade
kand see dets Beskrivelse av Guds Ord, og
fornuftig slutte; (thi Guld bevare baade
Dig og mig fra Erfaringen!) Det kaldes
en Jld, Math. 5 K. 22 v.; nu en Jld,
der ei udstukkes, og en nagende Orm, der
ei deer, Es. 66 K. 24 v.; nu siges de Fordom-
mte at skal rygge deres Tunge av Pine,
Aab. 6 K. 10 v. Hvor vil de Fordomre ei
protestere mod Dommeren paa hin store
Domis Dag, og mene, at dem ikke U-
ret? See Math. 7 K. 22 v., og 25. K.
44 v. Og hvor vil de da ei spotte og bande
deres Dommer? Hvor vil ei den ene Fordom-
mt bespotte og forbande en anden, som
enten med mundkaade Ord eller onde Erex-
pler har forsørt dem? Ja, hvor mange
Bebredelser faaer de ei taale av Dievlene,
fordi de har ladet sig forføre til de Ting,
som de gandste vel kunde see være mod Guds
Bud,

Bud, og som de ofte kunde have undskyd? Hvad Bespottelser vil den ene ei udøse mod den anden, og hvad Bitterhed vil ei alle Hierter være opfyldte med, uden at tale om, hvad legemlige Painsler, der kand møde, som vil passe sig til deres uforenkelige og Engle-lige Legemer? Kand nu vel nogen Anger over Synden eller Troes Guist opkomme i saadanne Hierter? Og uden Troe tanker Du dog vel aldrig, at de skal frelses av Pinen? da ingen her i Maadens Lid kand frelses uden Troe; thi uden Troen er det umueligt at behage Guld, Ebr. 11 R. 6 v.; og hvad Tanker gier Du Dig da om den gode Guds Aands Virkning, naar Du mener han skal virke Troen i de Fordomtes bespottende Hierter? Et vred og bittersindet Menneske kand vel plage sin Uven meget jammerlig og uden Maade; men naar Hevngierrigheden er over, røres han ofte av en uridig Medlidenhed, og uden Satisfaction losslader ham. Men saadan er det ei med Guld. Lad os ei have nedrige Tanker om ham. Han er lige viis, god og kærlig, naar han straffer, som naar han belønner.

Ester

Efter mit ensoldige Begreb farer Du
vild udi, at udstrække Maadens og Troens
Tid for Menneskene efter deres Død; da
den dog vel ei varer længere end i dette
Liv; thi det andet Liv kaldes av Paulus
2 Cor. 5 K. 7 v. Beskuelsen, hvor han ud-
trykkelig siger, at vi her omgaes i Troen,
men ei i Beskuelsen, hvor han kalder denne
Tid Troens Tide. Og naar vi overveie til-
sammen i Cor. 13 K. 8, 12, 13 v. see
vi, at Troen i det andet Liv aflader, naar
vi skal see Gud Ansigt til Ansigt, men
Kærligheden, som størst, bliver ved. Har
nu Troen ei Sted i det andet Liv, hvor
skal de Fortalte da frelles? Vil det da ei
gaae dem efter Høden, som de s daartlige
Jomfruer; Mach. 25 K. 10, 11, 12 v.
at Dørren blir lukket, og at Brudgom-
men viser dem væk med de Ord: Jeg klen-
der eder ikke? Og, siont de vil protestere
med ham og sige: Vi aade og drukke for
dig, og du lærde paa vore Gader; saa blir
dog Dørren ei oplukket for dem, men svæ-
res dem; Jeg klender eder ikke, siger fra
mig. Lader os derfor, Klære Ven i bruge
vor Lives Tide vel, og ei tage Maadens
Tid

Tid forgjøves; thi nu er Naadens og den
behagelige Tid, som Paulus taler, 2 Cor.
2 K. 1, 2 v.

§. 6. Endelig kommer Du for det
siette frem med endel Sprog av den hellige
Skrif, hvormed Du mener fuldkom-
men at bevise Din Lærdom. Du er hæf-
tig mod vores Fortolkere, og kalder deres
Forklaringer over samme for Griller. Men
Rigere Den! lad os ei være for meget for-
liebte i vores egne Meninger. Det første
Sprog er de syde og trostelige Ord, som
Paulus har i sin første Skrivelse til Tim.
2 K. 4. v: Gud vil, at alle Mennesker
skal blive salige; Men der staer og hos:
Og komme til Sandheds Erkiendelse eller
Kundskab; thi uden det sidste seer ei det
første. Altisaa maa de, som vil blive
salige, først kiende og i Hjertet erkende
Sandheder.. Gudske vist vil Gud Alles
Salighed, og det uden Skremt; men
tenker Du dersore, han trækker dem ved
sin Almagt efter Hals og Haar ind i Sa-
ligheden, ligesom et Menneske kand træk-
ke en Øre med Magt i Stalden? Gudske
vist

vist vil han, at alle skulle kende og erkende Sandheden, tilbyder og gør alle vist et hvert Menneske et Lys om Sandheden, nogle et større og nogle et mindre Lys eller Kundskab, ja han lader end ei nogen Hedning flettes forneden Lys og Kundskab, hvor lidet den og er; Men tvinger han dem dersore med sin Magt til at erkende i Hiertet Sandheden? Et Menneske, der har Magt over en anden, kan vel tvinge ham til, med Munden at bekende hvad han vil, men aldrig i Hiertet at erkende det; Men Gud ei saa. Du veed dog vel, at en tvungen Dyrkelse og Bekendelser behager ham ikke, men det er en frivillig Aand og Hiertets Erkendelse, som ham behager. Saaledes siger David Ps. 54, 8 v: Jeg vil osre dig med Velvillighed; og Ps. 119, 108 v: Herre! lad min Mund frivillig Offer behage dig; og Apostelen Peter siger i Pet. 5 K. 2 v: Seer vel til, ikke tvungne, men frivillig. Alt-saa see vi, at Gud virkelig vil alles Salighed, tilbyder og alle Oplysning og Raade; men han vil have en frivillig Erkendelse og Dyrkelse. Naar vi vil forestille

stille os Gud, er det gemeensig vor Feil,
at vi forestille os ham, som et Menneste.
Her har Du uden Twyl forestillet dig ham
allene, som en naadig og almægtig Gud,
men ei som en hellig og vils Gud. Og
uden Twyl ligger den Lunde fort fast ind-
groed hos Dig, at Gud allene har skabt
Verden for vor Ekyld, og at han har in-
gen andre fornuftige Skabninger end os
Mennesker. Mei, Gude Ere, dens Er-
kendelse og Udbredelse er Hoved-Hensigten
med Verdens Skabning. Foruden os,
som behoe denne Planet, Jordkloden, og
foruden de faldne Aander, Dievlene, som
ere nedstødte til vor Planetes Luft-Kreds;
(Se Paulus Falder ham den Fyrste, som
haver Mage i Lusten, Eph. 2 K. 2 v., og
Falder de onde Aander: De verdelige Her-
rer, som regiere i denne Verdens Morke;
Ondskabs Aander i de himmelske Ting,
Eph. 6 K. 12 v.); Foruden dem, siger jeg,
og foruden os, har han utallige mange
andre fornuftige Skabninger i andre Pla-
neter, og uallige hellige Engle; saa at,
saavel vi her paa Jorden, og de onde
Aander i vor Planetes Himmel eller Lust-
Kreds,

Kreds; ere, mod hans hellige Engle og andre fornuftige Kreature, ei som eet at regne mod en Million; Og dog har han tænkt paa os, saavel i Viisdom, som i Naade og Barmhertighed. Vil han da ei alvorlig vor Salighed? Vil han ikke, at vi skal antage Naaden? Men vil han ikke, at vi skal antage den frivillig, som fornuftige Kreature, der have en frie Vilie? Og vil han ikke ligesaa alvorlig de Modvilliges øvige Fordommelse? Vil Du eller nogen indvende: Han kunde jo, da han forud saae, at Mennesket ville falde, og at mange ville forsmaae Naaden, da han stalte denne store Verden, have udelukt os og vor Jord eller Planet av Verden? saa svarer jeg: Nei; Saa havde han fornøret sine Engle og andre fornuftige Skabninger, som have sin Fornøjelse av at beskue hans viise og uudgrundelig Naades Bestyrelse med os, og derav at øre ham des mere? Skulle han da ikke have fornøret baade sig selv og dem? som er uanstændigt at tænke om Gud. Vil nogen videre indvende: Da han saae forud, Mennesket ville falde, og at mange ab dem

dem ville synde, ved at forsmaae Naaden, og dog skabte den Verden, hvori vi og vor Planet tilhørte, saa vil han jo og vor Synd; saa svarer jeg: Nei; Han vil den ikke, men tillader den. Hans Eres videre Udbredelse ved vor Skabaing, og hans andre fornustige Kreaturers og Alanders Fornsielse derover, tillod ham ikke, at lade os og vor Planet at være udelukt af Skabningen; thi enten maatte han fornærme sin Ere og sine utallige mange hellige Alander, eller skabe os med, og tillade voxt Falld og Synd. Av to onde Ting udvælger en viis Mand altid det mindste Onde, og tillader det, men vil det derfor ikke med Behag. Stil dig fore, at du var i Havs Ned, og saae ingen Redning for Liv og Skib at redde, uden du kasted Ladningen over Bord; Du vil ingen av Delesne, men du tillader dog heller det mindre Onde, Ladningens Forliis end Livets. Maar vi giøre en fornustig Application, saa vil vi finde, at Gud gjorde vel i at skabe os, uagted han saae, vi ville falde; men vi see og tillige, han har viist sig uen-delig naadig og barmhertig i at give os en

en Frelser; at han alvorlig tilbyder alle
fornorden Kundstab og Hjelp til at frelles;
og hvor glæde hans Engle og hellige Aan-
der sig ikke over enhver Syndet, som om-
vender sig og lader sig frelse, see Luc.
5 K. 7 v. Men han handler baade visseligt,
hellig og retfærdig, i at forde mæne evig-
de, som et vil lade sig frelse og komme til
Sandheds Erkiendelse, og at samme hans
hellige Aander skal og glæde sig derover,
og øre ham dersore, ligesaa vel som baade
de og vi skal glæde os over og øre ham for
Diebenes evig Fordomme, som Avo-
stelen Judas i sin Epist. 9 v. forestiller,
at Michael Engel figer til Dievelen: Hæ-
ren straffe dig.

Det andet Sprog tager Du ab Pauli
Epistel til de Rom. 5 K. 18 og 19 v.
Det 18 v. lyder da saaledes: Dersor de,
ligesom det er kommet ved eens Synd over
alle Mennesker til Fordomme, saa er det
og kommet ved eens Retfærdighed over alle
Mennesker til Livets Retfærdiggjorelse.
Og 19 v: Thi ligesom der ere blevne man-
ge Syndere ved eet Menneskes Ulydighed,

saa skal og mange vorde retfærdige ved den
eenes Lydighed. Idet 13 v. lægger Du
et lidet Ord til paa et Sted, nemlig: de.
Men ligesom i Skriften staar: At ved
den eenes Ulydighed ere mange; saa staar
der og: At ved den andens Lydighed skal
mange, og ei de mange. Man forklarer
mig, at i Græsken staar $\delta\iota\pi\alpha\lambda\alpha\iota$ saavel
paa det ene Sted, som paa det andet,
og som skal være en Particul, som sættes
for Ordene. Men skal nu i Oversættelsen
staar paa det ene Sted de mange, saa bør
det og foran paa det andet Sted staar: Ere
blevne de mange Syndere ved den eenes
Ulydighed. Vi bør aldeles intet lægge til,
som Du her gør. Av det 18 v. seer jeg
nu aldeles ingen Styrke for Din Menning;
thi gandste vist er det, at ved den Eenes
nemlig Adams Synd, kom Fordsommel-
sen over Alle. Vi vare alle i Adams
Lænd. Og som et raadet Træ ei kand bes-
re god Frugt, laa kunde vor faldne og syn-
dige Stamme-Fader et avle uden Syndere,
syldige til Fordsommelse. Men, Gud
stee Lov! mange blir dog frelste. Nu saa
er Christi Retsfærdighed, hans baade lis-
ende

dende og giorende Lydighed sted for Alle;
 Men, des verre! mange gaae dog glip av
 Salighed, nemlig de, som ei vil antage
 og kende Maaden, og komme til Sand-
 heds Eksendelse. Og skal i det 19 v. det
 Tillægs Ord, de, lægges til paa begge
 Steder, saa kand umuelig Ordet, mange,
 betyde alle paa nogen av Stederne. Men
 lad os nu kaste bort dette. Dit Tillægs-
 Ord, og sætte, at det Ord mange betyder
 alle paa begge Steder; saa blir, efter mit
 ringe Begreb, rimeligtvis ei anden Mee-
 ning, end at ligesom Adams Ulydighed
 gjorde os alle til Syndere, saa blive vi alle
 i Christo, og for ... as fuldkomne Lydigs-
 heds Skyld, anseede retsærdige, og som
 de, der have fuldkommen opfyldt Guds
 Lov. Men skal vi dersor ikke ved en sand
 Tro om hvine hans Retsærdighed, leve og
 doe i saadan Troe retsærdige, om vi skal
 blive saliggjorde? Giore vi ei det, ansees
 vi jo som de, der ere afvigede fra den os i
 Christo tillegnede Rege reighed, paafolge-
 lig og skyldig til Dommen, ja til øvrig
 Ilds Pine, som Apostelen Judas 7 v. fa-
 ler om Sodoma og de Stæder. Og altsaa

ses ikke af dette Sted Din Mening bestryker.

Det tredie Sprog taer Du av Pauli Brev til de Collossenser i K. 16 og 20 v. I dette Kapitel, esier at Apostelen har sagt i det 14 v. at vi med Guds Sons Blod havet faaet Forlosning, saa kommer han fra 15 til 20 v. og beskriver og opheyer samme Guds Son. I det 15 v. talder han ham Guds usynlige Willede; I det 16de siges, at alle Ting ere stakte ved ham, baade de, som ere i Himmelene og paa Jorden, de Usynlige og Usynlige, Troner, Herredomme, Fyrsteudomme og Magt, de ere stakte ved ham og til ham. Dette kommer nu ganske vel overeens med hvad Evangelisten Johannes siger i K. 3 v.: At alle Ting ere gjorde ved Ordet (Guds Son) og uden det er end ikke et Stykke gjort, som gjort er; og med Pauli Ord Ebr. i K. 10 v.: Du har grundfaestet Jorden av Begyndelsen, og Himmelene ere dine Haenders Sterninger. De usynlige Ting, og de i Himmelene, kand nu vel ei forklares ved andet, end de man-

ge Guds fornuftige Skabninger i alle
Himle og alle Planeter, som alt for os
ere usynlige; stem hans mange og ucalli-
ge mange hellige Aander og Engle, som
kaldes Troner, Herredommer og Hyrsten-
dommer, og for at vise endnu mere, at
Christus er Gud tillige med Faderen. Saa
siger Paulus ei allene, at disse Ting ere
stabte ved ham, men og til ham; det er:
til hans Ere. Dette kommer overeens
med Apostelen Petri Ord, i Petr. 3 Kap.
22 v., hvor han siger: At Englene, de
Baeldige og Krafterne ere ham underda-
nige; og med Pauli Ord Ebr. 1 K. 6 v.:
Og alle Guds Engle tilbede sig ham. Her-
av seer man, at de Troner og Herredom-
me, som Paulus taler om, ere Englene.
I det 17 v. ophoyer Paulus videre Chri-
stum, og siger: At alle Ting bestaae i
ham; det er: at han styrer og opholder
alle Ting tillige med Faderen. I det 18
v. beskriver han ham videre, som sin Mee-
nigheds Hoved, den Forstestodde av de
Dode, og den Uppreste av alle. Hvad
Trost er det ei for hver Lem i hans Mee-
nighed, at saadan Frelser, der ei allene

som en almægtig Gud har ståbt alle Ting,
men til hvis Ære og alle Ting ere ståbte,
at han er deres Hoved og Forsvar. I det
19 v. beskriver og oplyser han ham vide-
re, at Faderen har ladet al Hylde boe i
ham, eller som han siger siden i følgende
2 k. 9 v.: At al Gudsdoms Hylde boer i
ham legemlig; det er: i Christi menne-
skelige Natur. Endnu see vi av alt dette
ei det mindste salt om de Fordomme eller
deres Forloening. Men Du vil sige: Det
kommer i det 20 v. Det lyder da saa:
Og at han (nemlig Faderen) skulle forlige
alle Ting formedelst ham (nemlig Chri-
stum) til sig, dermed at han gjorde Fred
ved hans Korses Blod, ved hanner, væ-
re sig de Ting, som ere paa Jorden, eller
de Ting, som ere i Himmelene. Nu seer
man, Du hænger i de Ord: Forlige alle
Ting; og dersor nødes Du til at dreye det
Ord: I Himmelene, til at være de For-
domme i Din forestilte tusinde Aars Ævigs-
hed. Men, kære Ven! Du skal nu als-
drig finde et eenerste Sted i den hele Bibel,
hvor Himmel eller Himmelene forstaaes om
de Fordomtes Sted, men vel enten de
mange

mange Planeter med deres Himle, ellec
som østest ved Guds Øres Himmel, heor
hans hellige Aander se hans Ansigt. Skul-
le ved Himlene her forstaaes de Fordom-
res Sted, og det Ord, alle Ting, end
og strækkes til de Fordomme; saa maatte
Dævelene være med. Men nu heder det
Ebr. 2 K. 16 v.: Han antager ingen Sted
Englene; det er: Christus har ei paata-
get sig Englenes Natur, paafølgelig ei
heller forløst de faldne Engle eller Dævelene,
og al saa forstaaes de ei herunder de Ord:
Alle Ting. Det Ord, forlige, som bru-
ges i den grædste Text, er nij forklaret,
ey allene at betyde en Forligelse, der skeer
med en Uven, men end og en Forening.
Maar vi nu overveie samlig Ordene med
hinanden i det hele 20 v., og overveier
samme v. med de 5 foregaaende fra 15 v.
av, saa kand Meeningen ei blive fornuftig
og rimelig anden, end, at denne vor Frels-
ser, Christus, der er saa stor og guddom-
melig, som de foregaaende Vers have be-
strevet ham, i ham, og i det at Gud vil
sende ham til at frelse end og os usle Mens-
nester, som han ellers gandske vel kunde

undvære, deri ligger saa stor og ubegribelig Rigdoms Dyb baade paa Guds Viisdom og hans Kjærlighed til sine Skabninger, at de hellige Engle, disse Troner og Magter, ja at andre Guds fornuftige Skabninger, de King, som ere i hans mange Planeter og deres Himle, (for hvilke den Hemmelighed om Guds Sons Sendelse er rimelig og aabenbaret,) at alle de, siger jeg, faaer derav nye Anledning alt fort i Evigheden til at beundre hans Blisdom og Raade, og til des mere at elste og ære ham deraf; Og ligesom de alt fort i Evigheden forfremmes i Kundskab herom (thi den Hemmelighed er dog undtommelig) saa opmuntres de og alt fort til des mere at tilbede og ære ham, Og saaledes tanker jeg, at Guld ved sin Sons Sendelse og ved hans Korses Blod og Forlæssning har ei allene forligt og forenet os usle Kreature, men og forenet til sig alle sine utallige Indbyggere i alle Himle, og sine utallige hellige Engle, Troner og Magter, til stedse at forfremmes i Kundskab om denne Viisdoms og Raades Hemmelighed, og stedse mere og

og mere at ære og tilbede ham; thi til
 hans Eres Udvredelse ere dog alle Ting
 stabte. Hvor havet vi Mennester da ei
 Maaslag at glæde os ved saadan Frelser?
 Og ved den Guds Maade i ham at opforsie
 Gud? Hvor skal vi ei faae store Ting i
 den salige Evighed at see og lære herom?
 Hvor formaner ei Paulus sine Colosser
 dertil fra det i K. 21 v. av, at være
 ustraffelige og hellige, og at blive grund-
 fæstede i Kroen, og stadtige, ja ursortige fra
 Evangelii Haab? Ja væ, dem og æwig væ
 dem, som dertil ringe agte denne Guds
 Maade og denne Frelser, og ei vil lade sig
 lede her i Livet til Sandheds Erfliendelse!
 Endnu seer jeg da ikke av dette Sprog no-
 gen Forlesning for de Fordomme, som Du
 lærer. Om jeg dertil skal hede stof blind,
 som Du kalder alle dem, der ei bifalde
 Din Meening, overlader jeg de Vittigere
 og Lærde at domme om, men talker Gud
 for, at jeg ei er fremsynet, og seer Spe-
 geler, hvor ingen er.

Det sierde Sprog taer Du av Epistelen
 til de Eph. i K. 7 og 10 v. det 7 v. heder:
 I hvila

I hvilken (nemlig i Christo) vi have For-
loevning formedelst hans Blod, som er
Syndernes Forladelse efter hans Maades
Rigdom. Gædste vist ere alle Mennes-
ker i paafolgelig og de som blevne fordomme
anseede retfærdige for Christi skyld; men
naar de ei i Troen omsavne hans Retfær-
dighed, men forblive i deres Lyster, saa
maa Du jo selv tillaae, de blive fordomme.
Af dette Vers bevises nu aldeles intet for
Din Mening. I det 8 v. taler Paulus
om denne Guds Maades Rigdom, at han
har deelt den overslodig til os, og i det 9 v.
at han har kundgiort os sin Billies Hem-
melighed, den han før har fremsat i sig
selv. Men naar han har nu uddeelt til os
denne Maades Overflodighed, eller kund-
giort os sin Billies Hemmelighed? Det
siger han i det 10 v. til Tidernes Fyldest
Forandring (eller som endeel vil forklare
mig det efter Græssen) i Tidernes Hus-
holdning) da har han just uddeelt til os denne
Maades Overflodighed, og kundgiort os
denne Hemmelighed. Og hvad dette er
for Tids Fylde, det viser jo Paulus selv
klart Gal. 4 K. 4 v. hvor det heder: I Ti-
dens

dens Fylde sendte Gud sin Son; da alle Prophetierne var opfyldte om den sande Messia. Her tales jo ei om nogen Lid efter Deden, mindre efter Opstandelsen; og hvor vil Du da trænge en unaturlig Mening herav, og uddrage derav din 1000 Aars Ewig-
heds Opfyldelse? Det øvrige ab det 10 v.
som lyder saaledes: At han kunde samle
sigien som i en Hoved-Sum alle Ting i
Christo, baade de i Himlen og paa Jordens,
alt dette er nu gandstæ paralel med det fore-
gaaende. Denne Samling i en Hoved-
Sum, baade ab de i Himlene og de paa
Jordens, kand vel ei være andet end den For-
ligelse med os Mennesker ved Christi Blod,
og den Forening, som han ved denne sin Rig-
doms og Maades Abenbarelse har giort
med alle sine hellige Alander og sine andre
fornuftige Skabninger i Himlene, i det de
des mere lære derav at kiende og ære ham,
som Paulus har talt om til Coll. 1 K. 20 v.;
og ali saa tales her ei heller et Ord om de
Forsomtes Forligelse og Frelse. Hoved-
Teilen er denne: Det Ord, i Himlene, vil
Du endelig forklare om de Forsomte i Din
Ewighed; og i den Mening tages Ordet al-
drig i den hele hellige Skrift. Det er en Ulyk-
ke

ke med os Mennester, naar vi engang have
fattet en Tanke i Hovedet, saa drager og
omdreie vi hvert et Ord, end og i Bibelen,
og giøre svungne Forklaringer over den.
Den medfodde Selv-Kicerlighed vil saa
gierne yttre sig.

Det semte Sprog taer du av i Tim:
4 K. 10 v. Som Du i de to næst fore-
gaaende Sprog har taget Vers ei samlede,
men saaledes, at du springer over ei Sted
2 og et andet Sted 3 Vers, saa taer Du
her kun Helften av et Vers. Det hele 10
v. lyder da saa: Thi derpaa haade arbei-
de vi og blive forhaandede, at vi have Haab
til den levende Gud, som er alle Mennes-
sters Grelser, mest deres som troe. Den
levende Gud, her nævnes, synes ikke at
være egenlig meent Christum i sær, men
Gud i Almindelighed; dersor har nogle
Exemplarer av de gamle Manuscripter av
det Grossé nye Testamente, det Ord: Fa-
der, i Steden for Grelser. Men lad kun
staac Grelser, lad det og være, at ved den
levende Gud forstaaes Guds Son. Jeg
vil og ei rore meget ved det Ord: Mest,
som

som Du hænger saa meget i, at det Ord
mest og mere, ei altid bruges comparative eller Sammenlignings-Biis, men
og kand forklares ved det Ord: Allene;
jaasom Joh. 3 K. 19 v. heder det: Men-
nestene elste mere Mørket end Lyset. Her
betyder det vist ikke, at de elstede Lyset og,
men Mørket mere, men betyder vist nok,
at de elste Mørket allene. Aarsagen sel-
ger bag efter: Thi deres Gierninger bare
onde. Men jeg vil gaae dette forbie; lad
kun Ordet, mest, have sin egentlig og rette
Bemærkelse. Hvad flyder da vel derav
til Etyrke for Dig? Du veed vel, at dette
er et av de Sprog, vi bruge til Bevitis
mod vore Brodre, de Reformierte, for at
bevise Guds almindelig Kærighed, og at
Christus er sendt for alle, og at han har
livet for alle; og samme er nu gandste rig-
tig nok baade av dette og flere Sprog. Vis-
seltig har han betalt end og for dem, som
blive fordsmitte, og dersor med Rette kand
og kaldes deres Frelser; visseelig kunde de
og frelses ved ham. Men Du maa deg vel
tilstaae, at Guds Kærighed er med Vilkor,
om de vil troe, om de vil komme til Sand-
hed

heds Erkiendelse. En viis Mand, som vil en
Ring med Bilkor, han vil det jo alvorlig,
dog maa Conditionerne jo opfyldes. Naar
nu de Troende, som erkiende Sandheden
og annamine Naaden, ei allene vare, som
alle de andre, freste, men og ved Christi
Frelening og Fortværfeste blive helligede
her i Livet (thi uden Hellighed skal ingen
see Guld, Ebr. 12 K. 14 v.) og salige
Hisset, kand han da ei med Riette kaldes
men deres Frelser som troe? thi han er
haade deres Frelser, Helliggiorer og Sa-
liggiorer. Altiaa har jo Paulus sagt
sande her, uden at derav flyder nogen For-
losning for de Fordomme, som du vil have.
Du raaber her saavel som flere Steder paa,
at naar din Lærdom ei folges, saa vinder
Satan flere til Fordommelse end Christi
Forsoning til Salighed. Denne Din Tale-
maade er duur og uanstændig. Men om
saavært, at flere Mennester blevе fordomte,
prises deraf ikke Guds Naade og Viis-
dom, sami Christi ubegribelig Menneskes-
Kærlighed og Hyldestgiørelse, saavel ab
de Mennester som lade sig frelse, som ab
de hellige Engle? Men ellers tænker jeg
ved

ved Dit fierde Argument at have viist, at
 Du taer meget Feil i Din Regning; thi
 vaar vi upartisk overveie Menneskene, til
 alle Tider og paa alle Steder, og hertil
 lægger endnu den forventende glædelig Til-
 stand i Guds Kirke, da ei allene Evangelii
 Lys vil udbrede sig over alt, ei allene i
 Beklendelsen, men og dets Kraft i Levnet,
 saa haaber jeg, og vel flere med mig, at vi
 skal paa hin Dag se flere, ja vel mange
 flere, frelste end fordomme.

Bed det siette Sprog, som Du frem-
 ferer, Phil. 2 K. 9, 10, 11 v., gier Du
 Dig ligesaadan Uimag, som med de forige,
 i at drese Ordene, og forvende Mennin-
 gen. Ordene lyde saa: 9 v.: Derfor har
 og Gud hoit ophojet ham, og givet ham
 et Navn, som er over alle Navne; 10 v.:
 At i det Navn Jesu skal hvært Knæ boie
 sig, deres, som er i Himmelten, paa Jord-
 den og under Jordten; 11 v.: Og hver
 unge skal beklaende, at Jesus Christus
 er en Herre til Gud Faders Ere. Ligesom
 nu Paulus i 7 og 8 v. har talt om
 Guds Sons Fornedrelse, at han tog en
Tienes

Tieners Skikkelse paa, og blev lydig alt
indtil Korsets Død; saa begynder han fra
9 v. ab at tale om hans Ophøjelse, først
ab hans Navn, at Christus Menneske
faldes end og Guds Son; sine Engle og
Tienere gør han Kun til Vænder og Ilds
Luer, men ham falder han sin Son: Du
er min Son, jeg haver fod dig i Dag.
Jeg skal være ham en Fader, og han skal
være mig en Son, Ebr. i K. 5, 6, 7 v.
Ja, han har saaledes op höjet ham, at ei
allene Englene, de, som ere i Himmelens
Menneskene, de, som ere paa Jordens
men end og Djevelene, de under Jordens,
skal boye Knæ for ham. At boye Knæ for
En, at bøie sig til Jordens for En, veed
Du vel, betyder efter Kristens Tales-
maade, at hilse og ære ham. I Steden
for vi Europæer løste Hatten og bukke,
naar vi vil ære nogen, saa brugte de øster-
landiske Folk (og endnu de fleste bruge det)
at de enten boye Ansigtet mod Jordens,
eller boye Knæ. Hvor ofte hilse vi nu ei-
den med Hatte-Løfien, og saaledes ære
ham, som vi dog i Hiertet hadde? Lige-
saa skal alle, baade Engler, Mennesker

og Dicble ære Christum, nogle velbillig og
nogle twungne. Et Exempel om en twun-
gen Knæbølse see vi 2 Kong. B. 1 R.
13 v., hvor den tredie Hovedmann, som
Kong Achab sendte til Propheten Elias,
boiede sig paa sine Knæ for Propheten;
sandelig ei av Hiertet: thi han, saavel-
som hans Herre selv, og alle hans Tiene-
re, varer Baals Dyrkere, der hadde Eli-
as, som sogte at forsyrrer Baals Afguds-
tieneste. See videre Job. 9. R. 13 v.,
der heder det: De maa boie sig under
Gud, som vil hielpe den Hovmodige,
paafolgelig skal og de Uvillige boie sig,
og ære ham. Videre Ps. 72, v. 9: De,
som boe i Ørken, skal boie sig for hans
Ansigt, og hans Fiender skal slikke Stov.
Videre Es. 46 R. 1, 2 v.: Bel har boied
sig, Nebo har krummet sig; de krumme-
de sig og boiede sig tillige. Nu var Bel,
det er Babylon, og deres Afgud, Nebo,
ei Guds Born, som boiede sig frivillig.
Videre Es. 60 R. 14 v.: Og deres Born,
som dig trængde, (altsaa deres Fiender,)
Sal gaae boiede til dig, og nedbøie sig for
dine Fodder. Maar vi nu overveie med

dette Sprog Es. 45 K. 23 v. og Rom 14
 K. 11 v., som uden al Twivl ere Paralel-
 Sprog med dette, saa see vi, at der tas-
 les om den Boielse eller HErr, som Alle,
 deels villige, deels twungne, skal giore
 Christum, som Dommer, paa hin Dag;
 thi dersor lasser Paulus i foregaaende 10 v.
 dem, som domme eller foregote sin Næste;
 sigende: At vi skal alle stilles frem for
 Christi Domstoel. Altsaa see vi tydelig
 nok, at av de Ord, hvert Knæ bevisig,
 ei kand udledes nogen Frelse for de for-
 domte. Men av det 11 v., der lyder saa:
 Og hver Tunge skal bekunde, at JEsus
 Christus er en HErr til Gud Faders
 HErr; derav vil Du da bevise det? Men,
 Kiere! maa ei ofte eens Fiende, ei allene
 i Hiertet og overbevist av Samvittighe-
 den, men og ofte med Munden, naar
 Noden twinger, tilstaac en Mands HErr?
 See et Erempe i den stolte Pharao, kons-
 ge i Egypten! Hvor trodselig og Gud
 foragtende svarer han ei Moses og Aaron
 2 M. B. 5 K. 2 v.: Hvo er den HErr,
 hvis Nost jeg skal adlyde? Jeg kiender ei
 den HErr. Men da adskillige Guds
 Blager

Plager havde rammed hani og hans Land,
 hvad siger han da ei 2 M. 2. 10 R. 16,
 17 v.? Jeg har syndet mod HErren Eders
 Guld og mod Eder; Kiære! forlad mig
 nu min Synd denne Gang, og beder til
 HErren Eders Guld for mig. Men hele
 Sammenhængen, alt til det 14 Kap.,
 viser nok, at han intet meente dermed, og
 at det var en twungen Munds Bekien-
 delse. See videre Math. 8 R. 29 v., hvor
 Diævelne av de Besatte raabte og sagde:
 Alt JEsu! du Guds Son. Ligesaa Marc.
 1 R. 24 v., hvor den urene Aand maatte
 raabe: JEsu Nazarene! Jeg veed, hvo
 du er, den Guds Hellige. Lige de sam-
 me Ord maatte Diævelen sige, Lue. 4 R.
 34 v. Maatte nu ei her Diævelen og
 hans Engle ære Christum med Tungen?
 Men derfor vil Du vel ei have ham beschied
 fra sin Pine? Sandelig Samvittigheden
 paa hin Dag vil nockom overbevise saavel
 Diævelne, som de Fordomme, at Christus
 Guds Son med Rette fordømmer dem,
 og altsaa nodes at ære ham, som Guds
 Son; Ligesom de Retsfærdige og Engles-
 ne frivillig og med Glæde beklaende ham

derfor. Altsaa sees, Kiære Ven! at dette Sprog aldeles ingen Bekræftelse paa den Lærdom, hvor klar Du end synes det er.

Det 7de Sprog faer Du av i Petr. 3 K. 18, 19, 20 v.: Samme lyder saa fra midt i 18 v.: Han, som blev dødgjort efter Kiødet, men levendegjort efter Aanden; det er: døde efter sin menneskelig Natur, men levendegjort efter den guddommelige; 19 v.: I hvilken (neunlig Aanden) han gik bort og prædikede for Aanderne, som vare i Forvaring; 20 v.: Som fordum ei troede, der Guds Langmodighed sovdede engang i Noæ Dage. Her mener Du, det var uanstændig for vor Frelser at holde en Orden=Prædiken for de Ugudelige i Noæ Tid. Men hvorfor? Synes Du og, at det skal være uanstændigt for ham, som en vred Dommer paa hin Dag, at afsige en haard Dom over de Ugudelige, naar han skal sige: Gaaer bort, I forbandede? Er vel det ene mere uanstændigt end det andet? Og naar vi overveie Judæ Epistels 14 og 15 v. og

og seer derav, hvor Enoch har prophetes-
ret og præked for de Uguadelige den Tid;
item, hvorledes Noa maa have formaned
dem og præked for dem; (hvorfore han og
kaldes en Retfærdigheds Prædikant, 2
Petr. 2 K. 5 v.) saa seer man ikke den
mindste Ubillighed udi, at Christus i sin
Opbejelse ved sin Medfart til Himmel har
holdt en Torden=Prædiken for disse Ugu-
delige, som man kand see, at have været
ligesaa ryggesløse, som vores Tiders got-
løse Naturalister i Kristenheden.

Men dersom vi nu antage den Mees-
ning over dette Petri Sprog, som jeg har
hört nogle skal have, at ved de Ord, Aan-
derne i Fængslet, forstaaes ei Mennesker,
men de onde Aander, om hvilke han og
taler 2 Petr. 2 K. 4 v., at Gud ei spa-
rede Englene, som syndede, men støtte dem
til Himmel med Merkholds Lænker, og
andtvordet dem hen at bevares til Dom-
men; hvilken Meening kandsee er den
retteste, saasom Skriften neppe noget
Sted bruger det Ord, Aand eller Aander,
om Mennesker: Naar den Meening ans-
tages;

tages, figer jeg, saa har Du endnu mindre
Aarsag til Forundring. Maaskee Jude
Epistel 6 v. og bestyrker samme Meening.
Og om end den første almindelig Meening
antages (hvori er sles intet ansioedeligt) saa
staar det ei Feil, at jo vor Frelser ved
denne sin Nedfart, som den anden Grad av
hans Ophoielse, har triumphheret som en
Seier-Herre over Dævelen, hvis Magt
over Menneskene nu ved Christi Hyldest-
giorelse var svækket, og hans Hoved knus-
set. Og naar Ps. 68. v. 19, samt Eph.
2 K. 8 v. overveies, hvor det heder: Han
tog Fængsler fangen; saa blir nok Petri
Meening ved dette Sprog, at Christi Ned-
fart til Helvede skeede, for at triumphere
over Dævelen og de onde Mander med en
Torden-Prædiken. Av alt dette sees enda
nu ingen Forlossning for de Fordomte; det
staar jo aldrig i Petri Ord, men er Dit
egent Lillaeg. Tilmed lærer Du i Dit
Brev ingen Forlossning for de Fordomte,
forend 1000 Aar og mere efter Dommen;
men her vil Du have disse freste saa længe
forud. Du vaktar jo da i Din Meening?

Det

Det ottende Sprog taer Du av Math.
 5 K. 26 v., saamt Math. 18 K. 34 v. Paa
 forste Sted forklarer vor Frelser det 5te
 Bud alt fra det 21 til 26 v., langt ander-
 ledes end Phariseerne forklarede saavel det,
 som de andre Bud; raader i det 25 v. til,
 at forlige sig i Zide med sin Modstander,
 at han ei skal overlevere dig til Domme-
 ren, og han igien dig til Zieneren, og
 denne kaste dig i Faengsel; og 26 v.: Du
 skal ei komme derudav, for du betaler
 den sidste Skierb. Men her staer jo ei,
 at han betalte den sidste Skierb. Over
 alt veed Du jo, den Talemaade bruges
 ofte improprielle uegentlig, og betyder
 her ei andet, end at kastes i et Faengsel,
 hvorfra ei var Udkomst. I de følgende 29
 og 30 v., hvor Christus forklarer det 6te
 Bud, der bruger han ligesaa forblummede
 og uegentlig Talemaade, nemlig at rive
 Hvet ud, at hugge Haund og Hod ud, som
 forarger en. Eigesom Du nu ei kand for-
 klare samme egenlig efter Bogstaven,
 (Sjont den gamle Lære-Fader Origines
 har gjort det,) saa kand Du ei heller for-
 klare det 26 Vers egenlig efter Bogsta-
 ven

ven, men maa forstaes om et ævigt Fængsel, hvor ingen Udkomst er, efter den hos Jøderne brugelig Talemaade. Men Du vil vel sige: I det 18 K. 34 v. staer dog, at han betalte altsammen det han var skyldig. Men betragt nu den hele Lignelse, som Christus fremstætter fra 23 v. av og til Enden, og det i Anledning av Apostelen Peders Søversmaal i det 21 v., hvor ofte han skulle forlade sin Næste? saa forestiller han Gud under Lignelse av en Konge, hvis ene Tiener var ham skyldig 10000 Pund eller Talenter; thi det Ord bruges jo i Hoved-Sproget; en Summa, der overgaaer en Million efter vor Regning, og for hvilken at betale end og Hustrue og Born skulle sælges til Slaverie, den eftergav Herrn for hans ydmige Bens Skyld. Men samme Tiener, der havde kun et Krab av 100 Penger (Denarion, en ringe rommersk Mynt, som alt udgier en 10 Rdlr. i vore Penge) vil ei eftergive sin Medtiener. Hoved-Hensigten med Lignelsen er nu ei andet, end at vise, at hvad vor Næste har forseet sig mod os, er som intet at regne mod vore Fejler, vi begaae mod

mod Guds Bud, og at om vi ei ere villige at tilgive vor Næsse, ligesom Gud er naadig at tilgive os, kand vi ei heller vente Forladelse. Dette er nu Hensigten ab Lignelsen; og uden for denne Hensigt (eller dette sit suum tertium) bor Lignelsen ei trækkes. Det viser og Slutningen ab Christi Tale i det 35 v., hvor han siger: Saa skal og min himmelske Fader giøre mod Eder, om I ei forlade ab Hiertet hver sin Broder hans Brøst; thi ellers skal Gud andtvorde en Ubarmhertig dem, som pine, til han betaler alt, hvad han er skyldig; det er at sige: til øwig at visnes; Thi ligesaa lidt som vi selv kand betale, ligesaa lidt ophører og Pinen. Du vil ei påastaae, at vi selv kand betale Gud? Med vore Glæsninger at fortiene noget, det er nu aabenbar stridende mod saa mange klare Skriftenes Sprog; alt-saa kand vi ei betale ham dermed. Og at de Fordomme med eller formedelst deres Pine kand betale eller stille Guds Hellighed og hellige Vrede tilfreds, det strider baade mod den Hellige Skrift og mod Fornuften; thi funbe Pinen giøre Fyldest,

saa

saa maatte jo og Dævlene frelses, hvis
 Pine ufeilbar maa være større end Men-
 neskens; ja saa havde Gud ei haft fornu-
 den at sende os sin Son, men kunde kun
 have ladet os vines 1000 Aar eller mere;
 men nu er det ved Christi Blods Bestæn-
 kelse at Maade blir os formered, i Petr.
 1 K. 2 v., og uden Blods Udgrydelse skeer
 ei Forladelse, Ebr. 9 K. 22 v. Og vil-
 Du sige: Det er just ved Christi Blods
 Kraft og hans Forsoning, at de skal frel-
 ses, og derved om sider beskale; saa spør-
 ges: Er ei den saliggjorende Troe der Mid-
 del, hvor ved Christi Forrienenste skal nyte
 os? Dette tor Du vel aldrig nægte. Saal
 svorger jeg videre: Hvem virker Troen i
 Hierterne, uden Guds Aand? Dette maa
 Du og tilstaae. Nu virker Aanden aldrig
 Troen i haardnakkede Hierter; thi at
 haardnakkede Hierter kand modstaae Aan-
 den, viser Stephanus i sin Tale, Ap. 9.
 7 K. 51 v. Hvor meget mindre kand da
 Aanden virke Troen i de udi Pinen end-
 nu mere haardnakkede, ja bespottende Hier-
 ter? Altsaa blir det vel haandgribeligt,
 at Math. 5 K. 26 v. forstaaes et Fængsel,
 hvor-

hvorfra ingen Udkomst er, og i det 18 K.
34 v. forstaes en Pine, hvor ingen Be-
faling kand stee.

Det niende Sprog taer Du av 1ab.
5 K. 13 v. hvor det hedder: Og hvert Krea-
atur, som er i Himmelten, paa Jorden, og
under Jorden, og i Havet, de Ting, som
ere, og alle de Ting, som ere i dem,
dem hørde jeg sige: Den, som sidder
paa Stolen og Lammet, være Belsig-
nelsen, Eren, Prismen og Kraften i al
Ævighed. Nu begynder Du Din Forkla-
ring herover ret patetisk. At Johannes
saae dette i Alanden; det er rigtig. At
det var et Syn, som HERREN selv viiste
ham; det er og rigtig. At det var et Syn
paa det, som siden i Ævigheden skulle stee;
det er ganske urigtig. Her tales ei et Ord
om Ævigheden, men om hvad i Tiden
skulle stee i Guds Kirke. De Ord: Un-
der Jorden, som Du hænger i, forstaes
aldrig ved de Fordomme i Ævigheden, men
enten om de Afdøde, som i Jorden ere
begravne, eller om Dævelene; i hvilken
sidste Mening det tages Phil. 2 K. 10. v.
Men

Men her tales, som meldt er, aldrig et
Ord om **E**vigheden. De følgende 6te og
7de Kapitler vise det tydelig nok; thi det
6te handler, under Navn af de første 6
Indsegler, de bedrovelige Tider, der skulle
komme over Jordens under de hedenste ro-
merske Kejserer; altsaa kand det 5te Kap.
ei handle om **E**vigheden. Det 4de Kap.
beskriver Guld i det Syn, Johannes saae,
ret majestætist, at de 24 **E**ldste, klædde i
hvide Klæder med **G**uld-Kroner; det er:
de hellige og salige Sctele, klædde som
Præster i hvide Klæder, og som Konger
med Kroner, deraf kaldet og Petrus
1 Petr. 2 K. 9. v. de Troende, et Kongelig
Præstedom og et helligt Folk, at de stode
for hans Stoel. Bidere beskriver han i
det 5te Kap. den Bog med de 7 Indsegler,
som Guld havde i sin Haand, som efter
alles Mening betyder 7 adskillige Tider
paa Jordens og i Guds Kirke, at ingen
kunde oplade Bogen uden Lammet, som
var slagtet, vor Frelsere, som var slagtet
for vore Synder; og da Lammet havde
taget Bogen, fulde de **E**ldste ned og til-
hade Lammet; derefter 11 og 12 v. hørde han

han alle Engle ligesaa øre og tilbede Lammet; og endelig i 13 v. siger, at hvert Kreatur i Himmelten, (det er Englene;) paa Jorden, (det er Menneskene;) under Jorden, (de Avdøde;) i Havet, (de som der ere omkomne,) at de alle tilbaade Lammet. Hvor tales her nu et Ord om de Fordomtes Forlosning? Og hvor trækker Du ei Sproget ligesom efter Hals og Haar langt uden for sin rette Mening?

For det tiende saer Du det Pauli Sprog Rom. 11 k. 32 v. der lyder saa: Thi Gud havde besluttet alle under Ulydhed, at han ville forbarme sig over alle. I salb nu det Ord: Forbarme, skal forstaaes om Christi Forsoning for alle, (som vel neppe her blir egentlig Meningen) saa har det ufeilbar staett Rigtighed, at saavist som alle have syndet i Adam, saa er og Christus sendt for alle og har lidt for alle; men Du tilstaaer dog selv, at mange blive fordomte ved Vantroe; og staaer her vel, at de samme siden skal frelses? og mindre at de frelses uden Troe? og altsaa har Du efter denne Mening end og ingen Styrke for Din Lærdom. Men lad os ret betragte dette

detten i 1 Kap. saa see vi at Paulus taler i
det hele Kapitel om Jødernes Forstydelse
og Hedningenes Annaminelse til Guds
Kirke, og det til de ombendte Romere, der
mest av alle ombendte Hedninger foraglede
Jøderne. Han viser da først fra 2 til 5
v. at ei al Israel vare forstudte; men li-
gesom i Elice Tid endnu vare 7000 som ei
havde bryet Knæ for Baal, saa var der
endnu en Levning av Israel ombendte til
Christum, som den sande Messiam. Fra
6 til 10 v. viser han, at fordi Jøderne søgte
Salighed ved Lovens Gierninger, derfor
ere de forstudte. Derpaa viser han alt
fra 11te til 24 v. at Hedningene kaldes
av Maade, og om de have staat uogen
Stund i Troen, maatte de ei hovmode
sig og blive sikre; thi sparet Gud ei Jø-
derne, som de naturlige Grene af Olie-
Træet, ville han mindre spare Hednin-
gene, som vilde Grene; og immer nær-
mer han sig mere og mere til den Hem-
melighed, som han i det 25 v. vil komme
frem med, visende, at om deres Fal og
Elaade er Verdens Rigdom; det er: den
hedenste Verdens Annaminelse til Guds
Kirke

Kirke, see 12 og 15 v.; hvor meget mere
deres Fylde eller Annammelse igien til
Evangelium og Naaden. Derpaa kom-
mer han i det 25 v. med den store Hem-
melighed, at al Israel skal endnu engang
omvendes og blive salige; men ei for Hed-
ningenes Fylde kommer ind. Naar de
Hindringer ere ryddede av Venen, som
forarge Hebningene, den falske Prophet
og Dyret ere faldne, saa at Hedningene
sae en teen Eerdom og bedre Levnet blandt
de Kristne, og saaledes lade sig samle til
Christi Kirke og Menighed; saa skal det
Mosis Øelke, som nu blinder Isoderne,
tages fra dem; de skal see, at de hidtil have
ventet forgæves en uriktig Messias, men
at JESUS av Nazareth er den sande og
rette ester Propheternes Spaadomme;
saa vil Gud forbarme sig over disse Ulydi-
ge med, ligesom han har forbarmet sig
over de ulydige Hedninger, saa at av alle
skal blive een Hjord og een Hyrde. Anden
Menig saaer man vel ikke ud av dette
Sprog, og allermindst den Din formeente
Frelse for de Fordomte.

Nu kommer Du for det ellevte Igien
med det Sprog i Cor. 15 K. 22 til 28 v.
Dette er nu tilforne besvaret under Dit
andet Bevis eller Argument, hvor Du
har indrykt dette Sprog; see Pag. 26 til
38. Jeg tænker, ingen kand finde i
det hele Kapitel def mindste Ord om de
Fordomtes Forlsening. Det hele Kapit-
tel handler, som for er viist, om at bevise
den Lærdoms Rigtighed om Christi Op-
standelse, og at alle Mennesker skal op-
staae, og at paa den Lærdom grunder sig
vor Troe og vor Salighed. I det 21 og
22 v. (hvilke 2 Vers hænge noie sammen)
viser han, at ligesom vi alle i Adam ble-
ve skyldige at dse, saa skal vi igien alle
opstaae for Christi Opstandelses Skyld; og
dette er den Levendegierelse, nemlig Lege-
mernes Opstandelse fra Døde, som det 22
v. omtaler. Her tales jo aldrig om nogen
Levendegierelse fra Vinen. Vil Du og
ved det Ord: Levendegierelse, forstaae
Retsfærdiggjørelse, og ved de Ord: Døe i
Adam, forstaae den øevige Død; saa blir
det jo rigtignok, at ligesom vi alle formedelst
Adams Synd blevé skyldige til øevig Død,
saá

saa ansees og alle for Christi Fortienestes Skyld retfærdige og levende. Men ligesom Du maa tilstaae, at, uagtet alle blevne skyldige til æwig Ød ved Adams Synd, blive dog mange frelste ved Troen; saa maa Du og tilstaae, at uagtet alle bleve anseede levende og retfærdige for Christi Fortienestes Skyld, som han ved sin Opstandelse beviste, saa blive dog, desværre! mange fordomme ved Bantroe; og hvor staaer her nu, at de samme skal frelses fra den Fordommelse? I det 23 v. taler han videre om Opstandelsens Orden. I det 24 v. at efter Opstandelsen og Dommen er forbudt kommer Enden, nemlig Enden paa Christi Raade-Rige, da han skal levere Faderen Riget; da skal Guds øvige Eres Rige begynde, efter at Christus har afslaffet al Øvrighed og Magt. Ved Øvrighed kand nu aldrig forstaaes Dævelens Magt i Pinen over de Fordomme; thi vel kaldes han den Fyrste i Lusten, Eph. 2 Kap. 2 v. og Fyrstendomme og Bølde i Verdens Mørke, Eph. 6 K. 12 v., men aldrig Øvrighed og Magt; Altsaa er det al verdselig Magt og Øvrighed, som skal afslaffes.

Overalt har Dicævelen ingen Magt, som
Øvrighed, over de Fordomme, men skal vi-
nes ligesom de, ja endnu haardere end de.
Det 25 og 26 v. viser, at Christi Maade-Rige
skal være ved, til han ved Opstandelsen og
Dommen har lagt alle Fiender under Guds
Fodder, baade Synden, Dicævelen og Da-
den, som den sidste Flende. Det 22 v.
viser som i en Parenthes, at Gud til den
Tid havde lagt alle Ting under Christi
Fodder, undtagen Gud selv. Det 28 v.
viser, at naar Christus ved Opstandelsen
og Dommen har endet sit Maade-Rige her
paa Jorden, og har lagt alle Ting under
Faderens Fodder; saa skal han og selv un-
derlægges Faderen. Hans Magler = og
Forsonings Embede har da Ende, og Gud
allene skal være alle Ting i alle, og ene
regiere. Her tales jo ei et Ord om de
Fordomtes Forlossning siden. Mener Du
Gud ei er alle Ting i Alle; det er: re-
gierer ene, om end de Fordomme, saavel som
Dicævlene, blive stedse i Vinen? Mon ei
ved deres stedsevarende billige Pine Guds
Hellighed, retfærdige og alvise Brede,
ligesaa vel æres og ophøies, som ved de
Saliges

Saliges stedsevarende Glæde? Det kand
jo ikke seile. Og allsaa kand man fornus-
tigvis og rimelig av alt dette ei udfinde
nogen Forlosning for de Fordomte av
Pinen.

Endelig kommer Du til det gamle
Testamente, og for det tolvte fremforer
det Sprøg Es. 24 R. 20 - 22 v. Omend-
skont jeg er en ensoldig Mand og ei lerd,
som Du; saa seer jeg dog klarlig, at det
hele Kap. hos Propheten er en Trudsels
Spaadom mod Jøderne og deres Regie-
ring, at fordi Indbyggerne havde besmit-
tet Landet, og overtraad Lovene og Skit-
kene, 5 v., dersor skulle Landet blive tomt
og øde, 1 v.; Ødelæggelse skulle blive i Sta-
den, og Portene nedbrydes, 12 v.; Der
skulle komme Forsærdelse, Grav og Sna-
re over Landet, 17 v.; Landet skulle alde-
les synderlaaes og synderrives, 19 v.; End-
nu i det 20 v. beskrives Ødelæggelsen, hvor
stor den skulle være, nemlig: Landet skal
rave som en Drunken, og bortføres som
en Nut-Hytte, (som et Telt, man slaaer
op om Natten og hastig kand bortføres.)

og Landets Misgierning skulle blive svær,
det skal falde, og ei staae op mere. Mange
have holdt for, at denne Prophetie er op-
fyldt, da de Babylonier indtog Jødeland,
og forsyrede Jerusalem; men da den
jodiske Republik kom igien i Stand, efter
de 70 Aars babyloniske Fængsel, saa holde
andre for, at her spaaes om Jødernes sid-
ste Ødelæggelse ved de Romere, der var
haade større, og deres forrige Regering
reent fuldkast, saa at den hverken er kom-
met i Stand hidtil, og ei mere vil komme
i Stand igien, hvilken Forklaring og nok
er den retteste. Det 21 v: Og det skal
seee paa den Tid, at HERREN skal hiem-
søge de Høies Hær i det Høje, og Jordens
Konger paa Jordens. Det er paa den
samme Tid, som denne grumme Ødelæg-
gelse seer, skal GUD straffe saavel det jø-
diske Kirke-Regimente, som Jordens Kon-
ger; og hvor mange mægtige Konger ble-
ve ei undervungne, og paa en ret nedrig
Maade trakterede av det mægtige og stolte
Rom? Det 22 v. siger: De skulle bindes
tilhove i en Hule, og blive lukte i Fæng-
sel; men de skulle igien hiemsøges lang Tid

der-

herefter : Denne Hule og dette Fængel
land man dog let begribe er ei Helvede eller
nogen elendig Tilstand efter Døden og
Dommen, men en elendig Tilstand her i
Tiden ; Og, Kiære ! ere Jøderne nu ikke,
og have de ei alt siden deres Fortsyrrelse
været i et aandeligt Fængsel, udelukte fra
Guds Kirke og sande Dyrkelse ? Men efter
lang Tid vil Guld dog hiemsøge dem ; Al
Israel skal dog engang blive salig , Rom.
xi k. 25 v., som Du har ude-
lukt, lyder saa : Maanen skal stamme sig,
og Solen bestemmes ; thi den HErr Je-
baoth skal regnere paa Zions Bierg og i
Jerusalem, og for hans Eldste skal være
Herlighed ; det er Mahomed Maaned (thi
det er fast alle Mahomedaners Taaben)
og dens Tilhengere ; Solen (baade det
hedeniske og papistiske Rom) der skal for-
mørkes og bestemmes, det er : fuldkastes ;
Og naar disse Hindringer ere borte, da
skal alle Hedningers Konger komme ud af
veres Huler, alle Hedninger omvendes,
og Jøderne av deres Fængsel, av deres
Gantroes Fængsel til Christi Kirke ; og
Herrnen skal eene regiere i sit aandelig

Zion, i sin kristne Kirke, som alt skal være
en stor Herlighed og Glæde for hans Elds-
ste eller Troende. Saaledes forklare vist
Witringa og de saa kaldede fornuftige
Christiater det hele Kap. Og om Du og
vil folge de andre Fortolkere, som for tolke
det om Jødernes Hælæggelse ved de Ba-
bylonier, og de sidste Vers om deres Be-
frielse fra det babyloniske Fængsel, og de
Babyloniers Straf og Hælæggelse, (hvil-
ken Meening dog lader mere tvungen) saa
faaer Du dog ei andet i det hele Kap. end
en Tildragelse, som skulle skee i Tiden, men
ei efter Dommen i Evigheden. Og hvor
kand Du da udelede herav nogen Grelse for
de Fordemte?

Men vil Du sige: Det 13de Sprog hos
Propheten Hoseam i det 13 K. 14 v. siger
udtrykkelig: At Gud vil forløse dem av
Helvedes Bold, og gienløse dem fra Da-
den. Du, som en studert og leerd Mand,
veed nu vel det bedre end jeg, at naar man
skal fortolke et Sprog hos de hellige Skri-
bentere, bør man overveie saavel det fore-
gaaende som esterkommende, samt det hele

hele Kapitel, og av Propheterne i saer,
 hvad Lid de have levet og mod hvem de
 have spaet. Av det første Kap. hos denne
 Prophet, seer man han har levet i Achas
 og Zedechiae Jude Kongers og i den anden
 Jeroboams Israels Kongers Lid. Man
 seer klarlig af denne Prophetes hele Bog,
 at han har spaet mod Israels Huns eller
 mod de 10 Stammers Rige, som gemeen-
 lig nævnes under det Navn Ephraim, som
 den største og fornemste Stamme. Man veed
 af Kongernes Boger, at alle Israels Kon-
 ger og det hele Folk vare yderlig hengivne
 til Afguderie; seer forsaadt de i Kong Achabs
 Lid til Baals Afguderie, og i denne Je-
 roboams Lid forbleve de desuden i det Af-
 guderie med de æde Guld = Kalve i Betel
 og Dan, som den første Jeroboam havde
 indført, see i Kong. 15 K. Moddette afgu-
 disse Israel eller Ephraim spaer og Hos-
 seas i dette 13 Kap., beskriver Guds Vel-
 gierning mod dem, ved at føre dem av Eg-
 ypten og gennem Ørken, men dog havde
 de syndet ved Baal og andre Afguder; der
 de bleve maette ophoyet han sig og for-
 glemit Gud; der de bleve kiede av Guds

Regiering ved Dommere gav han dem en Konge, nemlig Saul i sin Brede; derfor skulle de horiblaeses som Dugg og Avner; og fordi Ephraims Misgierung var sammenbunden (blevet en stor Dynge) derfor skulle Smerte komme paa ham. Derefter kommer han i det 14 v. og siger: Jeg vil forløse dem av Helvedes Bold, jeg vil gienlese dem fra Doden, Død! jeg vil være din Pestilentse, Helvede! jeg vil være din Ødeleggelse, Fortrydelse maa skule sig for mine Dine; hertil hører nu endeel av det 15 v: thi han skal voxe blandt Brodrene. Her kand nu unuelig blive anden Mealing herav, end at det i al den Trudsel om Straf er en Spaadom om den tilkommende Messias, der skulle ved sin Mandoms Annammelse blive vor Broder, dog voxe (blive hyperligere end sine Brodre) og med sin Forsoning skule den Fortrydelse, Guld havde til os over vore Snyder, og skulle ved sin Gyldesfigiorelse bortage den Ret og Magt, den ævige Død og Helvede havde over Menneskene forme delst Adams Falb; ja bevise denne sin Seyer over Død og Helvede ved sin Opstand-

standelse, og ved vor Opreisning og Opstandelse paa hin Dag; derfor igentager Paulus samme Sprog, naar han taler om Opstandelsen i Cor. 15 Kap. 54 og 55 v. Men naar vi nu see klarlig av Math. 25. at de Ugudelige skal paa den Dag dog henvises i den Ild, som er bereed Niævelen, og der hverken i dette Sprog eller noget andet Sted i den hele Bibel siges, at de, siden efter at den Dom i Opstandelsen er aflagt, skal frelses fra den Ild og Vine; saa slaaer det ei Feil, at Du jo farer vild mod Skriften i Din Lærdom.

Endelig og til sidst kommer du for det 14de med Propheten Ezechiel 16 Kap. fra 53 v. av til Enden. Dette har jeg hørt, at alle Fortolkere ere enige om, at alle Propheternes Spaadomme i det gamle Testamente gaae ud paa disse to Hoved-Poster, nemlig: 1) Trudslør og Spaadomme mod saavel Judæ som Israels Kongeriger for deres Ugudelighed i mange Maader, og i sær for deres Afguderie, da de til sidst efterabede alle deres afgudiske Naboer, og øste overgik dem i Afguderie, som Prophæ-

pheterne mange Steder klage over, og
derfore truer dem med de Ulykker, som
skulle komme over dem, deels ved de Assy-
rier over Israel, deels ved de Babylonier
over Juda, og deels ved de Rømere over de
fra det babyloniske Fængsel tilbagekomne Is-
der; deels findes hos Propheterne, sær hos E-
saia, mange Trudsels Spaadomme mod
adskillige deres hedeniske Naboer, som hulpe
til Jødernes Ulykke og Ruin, saasom
Edom, Egypten, Tyrus og flere, ja
mod de Caldaeer eller Babylonier selv ved
Cyrus den Perser. Den anden Hoved-
Post, som Propheternes Spaadomme
gaae ud paa, er at troste Jøderne, deels
ved deres Tilbagetomst og Besvarelse af det
Babyloniske Fængsel, deels og i sær ved
den aandelige Besvarelse baade for dem og
alle Hedninger ved den tilkommende Mess-
sias, hvis Person og Embede mange Stes-
der beskrives, og ved de lyksalige Tider,
som da skulle blive i Guds Kirke, at Guds
og Messias Rige i hans Kirke skulle blive
almindelig, og Jøderne tilhødst og kaldes
dertil. De Talemaader, som verom bru-
ges,

ges, ere gemeenlig tague ab Jødernes
Guds Dienestes Indretning i det gamle
Testamente. Begge disse Propheternes
Hoved- & Hensigter, nemlig Trudsels og
Trost- & Spaadomme, findes ofte samlede
i et og samme Kapitel; men aldrig tales
eller spaaes om Guds Huusholdning efter
Opstandelsen og Dommen i Ewigheden,
enten med de Fordomme i Vinen, eller med
de Salige i Glæden; thi vel kand nogle faa
Sieder nævnes de Fordomtes elendige
tilstand i Ewigheden, saasom Esa. 34 K.
9, 10 v. dens Bække skal blive til Beeg,
dens Stov til Svovel og dens Land til
braendende Beeg, som ei skal slukkes Dag
eller Nat, men Rogen opgaae evindelig.
Item Es. 66 K. 24 v. deres Orm skal ei
døe, og deres Ild et udsukkes. Item om
de Salige, saasom Es. 51 K. 14 v. øvrig
Glæde skal være paa deres Hoved. Item
Es. 61 K. 19. 20 v. HERREN selv skal være
dig til et øvigt Lys, og din GLUD til din
Herlighed; og nogle andre Sieder. Men
Hoved-Hensigten hos alle Propheterne er,
som meldt, deels at forkynde Jødernes
Straffer, deels igien deres Besvicsse / og
omsis-

omssider endelig kald tillige med Hedningene til Messias og Christi Rige i det nye Testamente. Og dette seer man tydelig er Hensigten i dette 16 K. hos Ezech., som Du her ansører. Fra 1te til 53 v. beskriver han Jødernes Afguderie (under Navn av Horerie) nu at de vedrive Hoer med Egypti Born, med de Assyrys Born, ja at Jerusalem i sit afgudist Horerie endnu gjorde det værre end Samaria dens store Øster og Sodoma dens mindre Øster. Derfor siger Herren ved Propheten, at han vil samle alle dens Bolere (hedenske Naboer) over dem, som skulle drage Klæderne og Eres Tøi av den, skulle stene den, igiennemstikke den, opbrænde dens Huse med Ild, og mere deslige. Og der efter kommer han i det 53, 54 og 55 v. med deres, med Samarie og Hedningenes Omvendelse i det nye Testamente; ikke om deres Fængsels Omvendelse efter Ostandelsen og Dommen, (hi derom tales nu aldrig et Ord i det hele Kapitel,) og skulle det forstaes, som Du vil, og Sodoma forstaes efter Bogstaben, saa skulle allene de av Sodoma og Gomorra frelses
av

ab Pinen, men ei andre Hedninger, hvilken
 Mening Du ventelig selv vil holde for ur-
 melig; altsaa forstaaes ved Sodoma og
 dens Døtre Hedningene i Almindelighed;
 54 v: Og du (nemlig Jerusalem) skal
 samme sig, (naar den blir omvendt;) Og
 55 v: Sodoma, (Hedningene) Samaria,
 (Israel) og du Jerusalem og Juda skal
 omvendes til deres gamle Stad (blive
 Guds Menighed og Kirke.) Og uagtet
 du moqverte dig over Sodoma i din
 Velstand, indtil din Ondskab blev aaben-
 baret paa samme Tid som Syriæ og Phi-
 listernes Ondskab, og du maatte bære din
 Skændsel og din Vederstyggelighed, og
 Guld gjorde mod dig, som du havde gjort,
 i det du foragtede end og Vagt, 56, 57,
 58 og 59 v. saa ville dog Guld ihukomme
 sin Vagt, som han gjorde med Juda i sin
 Ungdoms Dage, og oprette en æwig Vagt
 med den, see 60 v.; og da vil Guld tillægge
 den baade sin større og mindre Søster,
 (Israel og Hedninger) og gjøre dem til Je-
 rusalems Døtre, (samle dem til Guds
 Folk) men ei av din Vagt; det er: ei med
 Øfringer og Forbilleder, som i det gamle

Te-

Testamente, see 61 v. Men han vil oprette en nye Pagt, at Jerusalem skulle vide, at Guld var HErren, see 62 v. paa det Juda skulle stamme sig for sin forrige Skændsel, og Guld da blive tilfreds med den, see 63 v. Kjære Ven! sig mig nu upartisk om her tales et eeneste Ord om Ewigheden, og Pinens Ophævelse i den.

Maar jeg nu overbeier alt dette eensfødig, dog oprigtig, saa seer jeg ikke at Din Mening kan holde Prøve eller bevises, hvænken av Fornuftens eller af Guds Ord. Ikke av Fornuftien; thi den viser mit, at ligesom det blev uanstændigt for Guds hellige og retfærdige Bøsen, at tage Dicerlane til Raade igjen og forløse dem fra Pinen; disse Aander, der bare av sia meget ypperligere Bøsen end Menneskene, men dog frivillig, og uden at være forsørte af nogen, satte sig op mod Guld, bevarede ikke deres eget Hærstendsmme, men forlode deres egne Boliger, som Apostelen Judas siger i sin Epist. 6 v.; Bar det nu uanstændigt for Guld at tage dem igjen til Raade, men hans Güss dom

Dom, Hellighed og Retfærdighed udfordret,
 at de skulde forvares med ævrig Vand
 under Mørkhed, som Apostelen siger samme
 Steds, eller stodte dem til Helvede
 med Mørkheds Lænker, som Ap. Petrus
 siger i Petr. 2 K. 4 v., saa blir det og u-
 anstændige for ham, at forløse de fordele
 Mennesker av Pinen, som formedelst Van-
 stroe, og fordi de have handled mod det
 Lys og den Oplysning, dem var givet,
 ere paa Dommen retmessig fordomme og
 faldne i Dicerebens Dom, som Paulus si-
 ger i Tim. 3 Kap. 6 v. Det Bevis, du
 bruger, og flere til Dig immer tygge paa,
 nemlig, at Gud saae forud, at Menne-
 ket ville falde, og dog stakke ham, kand
 vel i en Hast ligesom blinde mig og flere
 Enfoldige; men naar Lingen noiggylig og
 fornuftig overveies; naar jeg beiragter,
 at den store Gud, som ville stabe Verden
 (Verden, det ganske Universum, som jeg
 for her viist) til sin Eres Udbredelse, han,
 som efter sin store Giisdom saae, hvor
 mange Verdener til denne Hensigtes Ov-
 syldelse kunde stabes, har ganske vist ud-
 valgt den beste, som er da denne, nagnet

der i og til denne beste Verden og dens sammenhængende Kæde hørte og vor Planet med os Mennesker, som ville falde og synde, hvilket han ganske vist afskyede og ei vilde, men maatte tillade; men av hvilket Onde han dog vidste at trække det utrolige og ubegribelige store Gode, nemlig sin Maades og Barmhertigheds Åabenbarelse og Erkiendelse i sin Son Christo, for hvilken, foruden vi Mennesker, hans u-tænkelige mange hellige Engle og andre fornuftige Skabninger love og ophøie ham, ligesom for andre hans høje Egenstaber.

Naar jeg videre fornuftig overveier, at der er uendelig Forskel paa Gud og hans Egenstaber, og paa et Menneske og hans Øyder; Nemlig en saa kældet fuldkommen og retfærdig Mand, naar han straffer Zeiler, seer det ofte enten for meget av Hevn og Forbitrelse, eller for lidet av uitidig og kiellingagtig Godslighed. Men Gud ikke saa. Han er ligesaas naadig og barmhertig, naar han fordømmer Dævelene og de ugudelige Mennesker paa hin Dag, som have givet sig hen til Uterlighed

lighed og al Ureenheds Bedrift; Eph. 4
 R. 19 v., som naar han lyksaliggier de
 Gode. Maar jeg videre fornuftig over-
 veier, at vi Mennesker, hvor mange vi
 end ere og have været; at Dicæylene, hvor
 mange de og er; ere dog i Tal ei af regne,
 som eet Tal mod mange Millioner Guds
 hellige Aander og andre fornuftige Skab-
 ninger, der øre og opføie ham: Maar jeg
 alt dette betragter, siger jeg, sog kunde
 jeg kun som andre Lærde mere videløftig
 og demonstrativ udføre det,) saa fandt Dit
 forbemelte Argument nemlig at Gud for-
 ud saae, at Mennesket ville falde, og dog
 Skabte ham) aldeles ikke forbiere mig; men
 jeg opbsier Gud des mere, sør da jeg seer,
 at hans Barmhertighed og Raade i Chri-
 sto er saa stor, at han, uden at stode an
 uod sin Hellighed, dog kunde og ville frel-
 se mig og alle Mennesker, og saaledes have
 end og Omsorg for os blandt hans utæn-
 kelige mange andre fornuftige Skabninger;
 ja at alle Mennesker fandt, om de vil, for
 Christi fuldkomne Hyldestigorelses Skyld
 blive frelste, om de kun vil bruge og folge
 det Lys, som enhver er gibet. Og alt-

saa strider det ikke imod, men heller stemmer overeens med en sund Fornuft, at de Fordomme stedse skal blive i **Plæn**.

Den Beregning. Du gior, at ei en tusinde Deel Mennesker blive frelste, har forvirret Dig, som jeg her foran har viist Dig, er urigtig; men jeg tænker gandstæ sikkert, sær naar alle Børn, som doe beregnes med, da de og uselbar ere Mennesker, og Christus siger selv: Lader smaa Børn komme til mig; thi Guds Rige hører saadanne til, Marc. 10 K. 14 v. saa mener jeg sikkert, at gandstæ viist den halve Deel Mennesker, om ei flere, blive frelste.

Jeg sier dernæst, at denne Din nye Lærdom strider mod den Hellige Skrift. I alle de 14 Svrog, som Du har anført, findes den ei bekræftet, som her foran er viist; og sært er det, hvorledes Du forbreier det Ord, æwig og Evighed, og alle Steds forklarer det i sin uegentlig og forblommede Meening, da dog et hvert Ord **Uret**

et hvert Sprog og Tungemaal har forstaes i sin egentlig og rette Meening, saa lange Materien, hvorom der handles, ei forbryder det. I saer maa jeg undre, at Du vil fordreie Ordet Math. 25 K. 46 v. uden at overveie dermed det foregaaende 41 v.; thi skal den Ild og Pine være æwig uden Ophør, som er bereed Dævelene, (hvilket Du i Din Bog ei nægter); saa blit ganteste sikkert og de Fordemtes Pine kvig uden Ophør.

Jeg veed derfor ikke, hvad der har bevæget Dig, at udbrede denne Lærdom. Jeg vil ei tænke, at en pruritus scribendi & ostentandi har glort det; Nei, jeg vil demme det bestre: Jeg tænker, Du har meent det oprigtig. Men hvorfor vil Du udføre den Meening blandt de Enfoldige? Du fradommmer jo ei alle dem Salighed, der ere i denne Post av anden Meening end Du? Det kand jeg ei merke av Dit Skrift. Kjære Ven! lad os ei forsytre vor Næste med nye Meninger i Religionens Sager, saa lange vi troe, at Hoved-Artiklerne ere grundige. Have vi i Bi-Artiklene

en særdeles Meening, saa lad os beholde den selv, og allene tale derom med Venner og grundige Mænd, saasom de frende brave Mænd, Du nævner til sidst i Dit Skrift, hvilke jeg høilig tvisler paa, ere av Din Meening, saavidt jeg har hørt deres offentlige Taler, og læst den Enes Skrifter. Og jeg har en Ven, der har haft den Ere at kende den Sidste, baade som Student, som Præst og som Bisp, og som forsikrer, at han er for grundig, saavel i Philosophie, som i den Hellige Skrift, til at bifalde Din Meening.

Til sidst maa jeg i Kjærlighed sige Dig dette: At, stient Din Hensigt, mulig, har været god; saa har dette Dit Skrift allerede forstyrret mange Ensfoldige, forarget Nogle, og bestyrket de Gotlose, sør vore Tiders Naturalister; Og sandelig med Skriften, hvori ere saadanne og andre underlige og betænkelige Meninger i Religionen, gior man ondt hos en Mængde Læsere længe efter sin Død. Gud see Lov! vor nordiske Zion og dens Lærdom i Religionen er saa vel grundet i Guds Ord, at

151

at den gandske vel og ret fornuftig kand
holde Prove, end og mod al Helbedes An-
fald og dens Instrumenter, som vil for-
syre Kirken, om end et eller andet kunde
være at forbedre i den udvortes Kirke=Stil.
Lad Skrive=Friheden ei misbruges i Re-
ligions Sager; Lad tun vore mange Sta-
tister, Deconomister og Publicister, der
nu et Aar eller mere have svermed os om
Drene, skrive væk; de fleste (jeg siger ei
alle) vil inden soie Tid blive til Kram-
mer = Huser om Urter og Snub = Tobak.
Allersidst vil jeg have Dig, Riære Ven!
Gud besaled, og lever

Ditt

Fyldige Ven og Tiener.

Selv Gud aren!
Amen.

Capa, 117.

117.

emathof

Deligenza di
Carlo Di Segniello, Dux
Marche Pisa Fide
Sedig Parma;

117. 117.
117. 117.

